משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר מועד

מלאכת שלמה על משנה מגילה

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה מגילה

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-מגילה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ג 6
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 11
משנה ז 12
משנה ח 12
משנה ט 13
משנה י 14
משנה יא 14
פרק ב 15
משנה א 15
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ד 16
משנה ה 18
משנה ו 19
פרק ג 20
משנה א 20
משנה ב 22
משנה ג 22
משנה ד 23
משנה ה 25
משנה ו 26
פרק ד 28
משנה א 28
משנה ב 30
משנה ג 31
משנה ד 34
משנה ה 35
משנה ו 35
משנה ז 37
משנה ח 37
משנה ט 39
משנה י 40

פרק א

משנה א

מגילה נקראת וכו' עד סימן ג' ביד פ"א דהלכות מגילה מסימן ד' עד סימן ח' ובטור א"ח סימן תרפ"ח:

בי"א ובי"ב כו' בספר הרוקח סי' רל"ו חמשה זמנים וכן חמשה פורים במגילה. וכתב הר"ן ז"ל וליכא הכא משום לא תתגודדו דאפילו לאביי דאמר בפרק קמא דיבמות דאפילו בשני בתי דינים בעיר אחת איכא משום אגודות הכא כשני בתי דינים בשתי עיירות מיקרי שהרי בני הכפרים מצויינין לעצמן ודעתם לחזור ואחד מהן הוא שמוציאן דאינו נראה שיהא אחד מבני העיר פוטרם כיון שאינו מחוייב בדבר הלכך הוו להו כשני בתי דינים בשתי עיירות ושרו לכ"ע עכ"ל ז"ל. ואיתא למתני' התם בדף י"ג ובגמ' זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים (הגהה לשון ספר לבוש החור ריש סי' תרפ"ח מגלה בזמן הזה אינה נקראת בזמן הזה אלא בי"ד או בט"ו אע"ג שבזמן שבית המקדש קיים היתה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו שכן מרבינן מרבויי הכתובים בגמ' מ"מ בזמן הזה אין קורין אותה אלא בי"ד או בט"ו משום דהאידנא וכו') בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה פי' רש"י ז"ל הכל צופים למקרא מגילה ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשארו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניבן עושין פסח ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים האחרונים של פסח לפיכך אין קורין אותה אלא בזמנה ע"כ והביאו ר"ע ז"ל בסמוך. ויש עוד פי' אחר להרי"ף ז"ל בוהואיל ומסתכלין בה ויש שגורסין ומסתכנין בה וכו' כדאיתא התם:

מימות יהושע בן נון בספר הרוקח סימן רי"ט לכך אמרו מימות יהושע בן נון ולא אמרו מימות משה לפי שיהושע לכד וכיבש כל הערים אבל משה לא כבש רק סיחון ועוג ע"כ: ומתני' דלא כר' יהושע בן קרחא דאמר מימות אחשורוש. ודלא כר' יוסי בר יהודה נמי דס"ל כותיה כדמוכח בירושלמי:

כפרים ועיירות גדולות וכו' קצת משמע דהר"ן ז"ל גריס ושאין מוקפות חומה קורין בי"ד אלא וכו':

אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה חכמים הקלו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים: ובירוש' בעי ולא עזרא תקן שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה ומרדכי ואסתר [מתקינים] על מה שעזרא עתיד להתקין ומשני מי שסידר את המשנה סמכה למקרא משפחה ומשפחה

מדינה ומדינה ועיר ועיר ע"כ: והקשה הרא"ש ז"ל וא"ת והא אי אפשר שלא יתקבצו בי"ג שהוא יום תענית לקרות פ' ויחל ובפורים עצמו לקרות פ' ויבא עמלק וי"ל דאין הכפרים מקפידין כ"כ אלא על תיקון הקריאה שתקן מרע"ה שהוא ביום ב' וה' אבל קריאת ויחל שבתעניות וקריאת עמלק שבפורים שאינם מתקוני מרע"ה אע"פ שהם מכח תקוניו כדתנן לקמן בפ' בני העיר לא קפדי בהו כולי האי מיהו יש לתמוה דהא קריאת ב' ה' נמי מתקנות עזרא היא וי"ל דקריאת ב' וה' מימי מרע"ה היתה אך מפני שלא היו קוראין רק ג' פסוקים ואתא עזרא ותיקן עשרה נקראת על שמו כדאיתא בבבא קמא פ' מרובה עכ"ל ז"ל:

משנה ב

חל להיות בשני ס"א חל להיות יום י"ד בשני והרי"ף והר"ן ז"ל נראה דלא גרסי ליה וז"ל הר"ן ז"ל חל להיות יום י"ד שהוא עיקר לפי שרוב העולם קורין בו ומשו"ה קתני ליה סתמא ע"כ וכן מוכיח בירושלמי דל"ג ליה דגרסינן התם כל הן דתנינן חל להיות בי"ד אנן קיימין א"ר יוסי מתניתא אמרה כן מוקפות חומה למחר. א"ר יוסי לית כאן חל להיות בשני ולית כאן חל להיות בשבת חל להיות בשני צומא רבא בחד בשבא חל להיות בשבת צומא רבא בערובתא ע"כ:

חל להיות ע"ש וכו' עיירות ומוקפיות חומה קורין בו ביום שם ביד סוף הפרק ובגמ' מוקי מתני' אי רבי אי ר' יוסי דשמעינן להו בברייתות דקאמרי עיירות ומוקפות חומה קורין בו ביום דלא כת"ק דאמר חל להיות בע"ש כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ומוקפות חומה קורין בו ביום ואיכא תנא אחרינא דס"ל מוקפים וכפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום. ובגמ' מפ' טעמא דכולהו וטעמא דר' יוסי מפרשי' בגמ' משום דכתיב בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אין מוקפין קודמין אף עתה אין מוקפין קודמין לעיירות לקרות ביום הכניסה עם בני הכפרים אלא אלו ואלו קורין בו ביום וגם רבי דריש הכי מה כל שנה ושנה אין עיירות נדחות ממקומן אף כשחל להיות יום י"ד בע"ש אין עיירות נדחות ממקומן להקדים לקרות ביום הכניסה עם בני הכפרים אלא אלו ואלו עיירות ומוקפות חומה קורין בו ביום אמנם הר"ן ז"ל כתב ומש"ה מידחו מוקפין חומה דט"ו ליומא דלקמיה שהוא יום י"ד שקורין בו עיירות גדולות לפי שהוא יום קריאה לרוב העולם והכי עדיף להו טפי מלקרות ביום הכניסה בהדי כפרים ע"כ:

חל להיות בשבת כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה ביד פ"א דהלכות מגילה וכתב הר"ן ז"ל והיינו טעמא דעיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה משום דכיון דיום

י"ד אתי בשבת לא סגי דלא לידחו ובע"ש אי אפשר דליקרו משום דאינו יום קבוע לשום אדם הלכך מידחו ליום הכניסה שהוא זמן הכפרים מיהת ע"כ:

משנה ג

איזהי עיר גדולה וכן הדין בכרך דכל שאין בו עשרה בטלנין נדון ככפר אבל המוקף חומה מימות יהושע בן נון אפילו אין בו עשרה בטלנין קורין בט"ו ועיין בהר"ן ז"ל בדף שנ"ט ע"ב מדפוס ויניציאה: וביד פ"א דהלכות מגלה סי' ח' ומשמע מלשונו ז"ל דדוקא לעיר בעינן עשרה בטלנין אבל לכרך המוקף חומה לא בעינן וכן דעת התוס' וכן כתב שם המגיד משנה:

כל שיש בה עשרה בטלנין רבינו עובדיה ז"ל תפס פי' רש"י ז"ל אבל הר"ן ז"ל כתב על פי' רש"י ז"ל דאין צורך אלא כל שמשכימין ומעריבין בבית הכנסת להיות מצויין שם בשעת התפלה די בכך ע"כ:

באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין כלומר בבני כפרים ובני עיירות שאין להם עשרה בטלנים וכן כשחל פורים בשבת ובע"ש וגרסינן בירושלמי באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין קריאת מגילה ותרומת שקלים פי' בקריאת מגלה משום דכתיב ולא יעבור בתרומת שקלים משום דמר"ח ניסן ואילך לא סגי לאתוי תמידין אלא מתרומה חדשה אבל סעודת ר"ח פי' שהיו עושין כשהיו נסמכין לעבר את החדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין הר"ן ז"ל. והעלה הוא ז"ל דטעמא דסעודת פורים מאחרין משום דמה שאמר הכתוב ולא יעבור היינו לקריאה אבל לשמחה לא והובא ירושלמי זה בטור א"ח סי' תי"ט:

אבל זמן עצי הכהנים וכו' אית דגרסי זמן עצי הכהנים והעם וכו' וכדאיתיה בפרק בתרא דתעניות במשנה וכן הוא ג"כ ברש"י והר"ן ז"ל וכן הוא כתוב ג"כ בפי' ר"ע ז"ל. ובתוספתא מוסיף וספק מילה פי' נולד בין השמשות ופי' הר"ן ז"ל זמן עצי הכהנים והעם אי אפשר לו להקדים מע"ש אם חל בשבת מפני תברו שהוא מספיק דאי אפשר לו להכנס בתחומו של חברו וכן ספק מילה קודם לכן א"א דתינוק לאו בר חיובא וכן סעודת פורים ור"ח קודם זמנם לאו כלום נינהו ע"כ: ויותר מבוארין דברים הללו בפי' רש"י ז"ל המועתק ברב אלפס ז"ל וז"ל אבל זמן עצי הכהנים והעם האמור במס' תענית שהיו משפחות בישראל שקובעות להם ימים בכל שנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה ומביאין קרבן עצים עמהם פי' כשהיו מביאין העצים היו מביאין קרבן בנדבה מתוך שמחת קרבן העצים וזמן של אותו הקרבן שהיו מביאין הכהנים והעם אם חל להיות בשבת דאי אפשר להקריבו בו ביום דאין קרבן דוחה שבת אלא של חובת היום ושל

צבור יצא זה דנדבה הוא ושל יחידים וכשמביאין אותו אין מקדימין להקריבו מע"ש אלא מאחרין עד אחר השבת לפי שכל היום של ע"ש זמן הוא למביא עצים עד עכשיו ואינם רוצים שיכנסו בזמנם להביא עצים דקרבן עצים בעוד שזמן הישנים עדיין להביא והיינו דלא בעי בגמ' הכא אהא מ"ט מאחרין ולא מקדימין דמילתא דפשיטא היא כדפרישית עכ"ל ז"ל. וקשה לע"ד דמשמע מתוך דבריהם ז"ל שבני ארח בן יהודה היו מספקין קרוב למאה ועשרה יום בשנה מר"ח ניסן עד עשרים בתמוז ובני דוד בן יהודה חמשה עשר יום לבד בכל שנה מעשרים בתמוז עד חמשה באב ובני פרעוש בן יהודה לא היו מספקין רק שני ימים שהם חמשה באב וששה באב ששבעה באב הוא ליונדב בן רכב וזה דוחק גדול לומר שזה מספק יותר ממאה יום וזה שני ימים בלבד ואי מהא לא קשה כ"כ דמצינן למימר דהשתא אינו מספק רק שני ימים בימות הקיץ משום דבחר הכי היה מספק צ' יום בימות החורף כדקתני בסיפא באחד בטבת שבו בני פרעוש שניה שהם צ' יום עד א' בניסן מ"מ יקשה מיונדב בן רכב שלא היה מספק רק שלשה ימים בשנה שהם יום ז' באב וח' בו וט' בו וכן יקשה ג"כ דבני סנאה בן בנימן לא היו מספקין רק ה' ימים בשנה מיום עשרה באב עד ט"ו ויותר יקשה דבני זתוא בן יהודה שעמהם הכהנים והלוים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות שכל אלו לא היו מספקים רק חמשה ימים בשנה מט"ו באב עד עשרים בו ולבני פחת מואב בן יהודה שכבר מספקים לפי פירוש זה שלשים יום שהם מעשרים באב עד עשרים באלול ניחא קצת אמנם יקשה לנו מבני עדין בן יהודה שהם לבדם מספקים מאה יום בכל שנה מעשרים באלול עד אחד בטבת לבני זתוא בן יהודה ולכל הנלוים אליהם שלא היו מספקים רק חמשה ימים בכל שנה כדכתיבנא כמו שהוקשה לנו מבני ארח בן יהודה ומבני פרעוש בן יהודה לבני זתוא ולכל מחנהו. לכן נלע"ד לומר דאי איתא שאלו הם דברי רש"י ז"ל והר"ן ז"ל צריכין אנו לומר דזמנים הרבה קבועים היו למתנדבי עצים למערכה חוץ מאלו הט' אלא שלא הוזכר במשנה דמסכת תענית פ' בתרא אלא הנהו שהתנדבו מיד בעלותם מן הגולה שלא נמצא עצים בלשכה באותה שעה וגם מפני שעל אלו התנו נביאים שביניהם שאפי' לשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבים משלהם ומדליקין מהן בו ביום ע"ג המזבח מה שא"כ בשאר מתנדבי עצים דאין מבערין מהן בזמן שיש עצים אחרים. ונראה דה"פ דסדר נדבת העצים דהני ח' משמרות שהם ט' שכל א' מהם יביא ביום שנפל בגורלו עצים למערכה נדבת לבו עצים וביום שיביאם יתחילו להבעיר מהן והשאר יכנס ללשכת העצים וכמו שכתבתי בשם רש"י ז"ל שם פ' בתרא דתעניות ואפשר שכל אחד מהן היה מביא ביומו מה שיספיק לירח ימים לפחות או לשני ירחים או יותר או אפשר שכל

אלו הט' היו מביאין בשוה חוץ מפרעוש בן יהודה שהיה מביא כפלים בכל אחד מהם אבל לעולם היו אחרים מתנדבין להביא ביום אחד קבוע בשנה אליהם וכן משמע ג"כ מלשון המשנה דקתני דכל מי שטעה בשבטו היה נלוה עם בני זתוא בן יהודה דמשמע הא אם לא טעה בשבטו היה לו יום אחד מיוחד לנדבתו בפני עצמו דליכא למידק הא אם לא טעה בשבטו לא היה מתנדב כלל דהא ודאי מתנדב היה אם רצה ודיוקא דלא טעה הוי דומיא דטעה כמו שהטועים היה להם יום אחד גם מי שלא טעה ודאי היה לו יום מיוחד אלא שהמיוחד של הטועים היה בלווי אחרים עמהם והמיוחד של מי שלא טעה היה מיוחד בלא לווי אחרים רק להם לבדם ועוד כדקתני וכל מי שטעה דמשמע שלא נשאר גם אחד מן הטועים שלא הביא בו ביום ובודאי שיש לנו לומר שכמו שכל הטועים השתדלו להיות להם יום מיוחד לפחות קצת ממי שלא טעו ודאי שהשתדלו להיות להם יום מיוחד וגם הם אפשר שהיו עושין י"ט בשעה שהיו מביאין ולזה כוונו באמרם ז"ל ואי אפשר לו להקדים מע"ש אם חל בשבת מפני חברו שהוא מספיק שא"א לו להכנס בתחומו של חברו ע"כ. כלומר חברו שאינו מוזכר במשנה כך נלע"ד: ועיין במ"ש שם סוף סימן ה':

בט' באב וכו' בטור א"ח סי' תק"ן:

והקהל דכתיב הקהל את העם האנשים והנשים והטף והיו עושין כן בכל שנה ראשונה של שמיטה במוצאי י"ט הראשון של חג שהוא יום ראשון של חולו של מועד ואי איתרמו יום ראשון של חש"מ בשבת דוחין אותו עד יום ראשון ובירוש' מפ' דהאי דלא עבדינן ליה בשבת מפני הבימה דתנן בסוטה פ' אלו נאמרין דבימה של עץ היו עושין למלך בעזרה ויושב עליה וא"א לעשותה בשבת ופרכינן התם ולעבדה מאתמול פי' מעי"ט דהיינו יום חמישי ומשני דחיקא ליה עזרה ומצאתי כתוב בפי' כתיבת יד להר"ן ז"ל שכל אויר העזרה היו צריכין לנסים הנזכרים בעזרה ע"כ: וז"ל רש"י ז"ל שעל רב אלפס ז"ל ופרכינן התם לתלמוד ירוש' וליעבדה מאתמול ומשני משום דוחקא דעזרה שיהא דוחק בעזרה שלא לצורך היום אם יעשוה מע"ש מפני רוב בני אדם הבאים בעזרה ואית דמפרשי דהקהל לא דחי שבת מפני הטף שהיו צריכין להביא עמהן בעזרה דכתי' האנשים והנשים והטף פי' מפני הטף שהיו צריכין לטעון אותן על כתפן ויש לכל הפחות איסור מדרבנן אע"ג דחי נושא [את] עצמו והאי בבא איתא ס"פ ב' דתענית ועי' ביד ספ"ג דהלכות חגיגה:

אע"פ שאמרו כתב ה"ר יהוסף ז"ל ברוב הספרים גרסי' מפני שאמרו:

מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית ובמתנות לאביונים בס"פ שני דמסכת תעניות מייתי לה. ופי' הרמב"ם ז"ל מתנות לאביונים דבדיעבד אם נתנו ביום קריאתם בי"א או בי"ב או בי"ג יצאו ומותרין כלומר רשאין אבל סעודה אפי' בדיעבד לא יצאו אלא צריך לעשותה בזמנה ע"כ. ומתוך פי' הר"ן ז"ל מוכח שג"כ אינם שולחין מנות משום דלא עבדי סעודה וביד פ' שני דהלכות מגילה סי' י"ג י"ד:

א"ר יהודה אימתי מקום שנכנסין וכו'. בפרקין דף א' ודף ד' איתא וה"פ אימתי מקדימין מקום שנכנסין וכו' במקום שב"ד קבוע והכפרים נכנסין שם ליום הדין כשיש להם ריב אבל מקום וכו' ומשמע דבמקום שנכנסין מיהא דאפי' בזמן הזה קרינן ובברייתא קאמר ר' יהודה דבזמן הזה לא קרינן קודם זמנה מההוא טעמא דכתיבנא לעיל הואיל ומסתכלין וכו' ומוקי רב אשי בגמ' דההיא ברייתא ר' יוסי ב"ר יהודה אמרה:

משנה ד

קראו את המגלה באדר הראשון ונתעברה השנה וכו'. שם ביד פ"א סי' י"ב וכתב הר"ן ז"ל פי' ל"מ היכא דנתעברה ואח"כ קראוה אלא אפילו קראוה ואח"כ נתעברה קורין אותה באדר שני והכי אסיקו בירושלמי:

אלא קריאת מגילה ומתנות לאביונים נ"ל דהיינו טעמא דלא אמר נמי סעודת פורים משום דמסקינן בגמ' דלענין הספד ותענית זה וזה שוין כלומר שאסורין בזה ובזה ואסור בהספד ותענית משמחה ומשתה נפיק כדאמרינן בגמ' שמחה מלמד שאסור בהספד משתה מלמד שאסור בתענית והיינו עיקר חיוביה דסעודה יתירה דמאי דאמרינן מיחייב איניש לבסומי בפוריא או אפשר דמדרבנן בעלמא הוא ולית לה עיקר ע"כ מהר"ן ז"ל:

ובגמ' דייק הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין מני מתניתין לא ת"ק ולא ר' אלעזר בר' יוסי ולא רשב"ג אי ת"ק קשיא מתנות לאביונים דהא איהו קאמר בברייתא כל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגלה לחודה אי ר"א ב"ר יוסי קשיא נמי מקרא מגלה דהא איהו קאמר מצות שנוהגים בשני נוהגות בראשון ואפילו מקרא מגלה ואין צריך לחזור ולקרות פעם אחרת אם קראה כבר בראשון אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות דהא איהו אמר דאפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני ומשני לעולם ת"ק ותנא בברייתא חוץ ממקרא מגלה וה"ה מתנות לאביונים דהא בהא תליא ואיבעית אימא לעולם רשב"ג ומתני' חסירי מחסרא והכי קתני אין בין י"ד וט"ו וכו' כדפי' ר"ע ז"ל ואילו בסדר פרשיות לא קמיירי ובגמ' מפ' טעמא דכולהו. וכן פי' הר"ן ז"ל דאסיקנא בגמ' שאפי' קרא הפרשיות באדר ראשון חוזרין וקורין אותן באדר שני ע"כ: ובירושלמי דפירקין ודפ"ק דשקלים ר' סימון בשם ריב"ל אף שימוע שקלים וכלאים בין אדר א' לאדר

שני. וכתב הרא"ש נראה לפרש דסיפא אירשא קיימא דהיכא דקראו את המגלה בי"ד ונתעברה השנה אז אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגלה ומתנות לאביונים שאע"פ שעשאן בראשון צריכין לחזור ולעשותם בשני אבל אם נתעברה השנה קודם אדר הראשון אז הוי אדר הראשון כמו שבט ואהא קאמר תלמודא אבל לענין פרשיות זה וזה שוין כלומר שאם קראו באדר כל ד' פרשיות ושוב ראו שיש צורך לעבר השנה צריך לעשותם בשני אבל לא מסתבר כלל שבכל שנים מעוברות יקראו הפרשיות בשני אדרים ושוין בהספד ותענית שאסורין בזה ובזה פי' אם קראו בי"ד ובו ביום עברו השנה אסור בהספד ותענית אבל בשאר שנים מעוברות מותר בהספד ותענית עכ"ד ז"ל וביד פ' שני דהלכות מגילה סי' י"ג ובטור א"ח סי' תרפ"ח וסי' תרצ"ז:

משנה ה

אלא אוכל נפש בלבד. ביד פ"א דהלכות יו"ט סי' י"ז והביאוה תוס' ז"ל בשבת פ' המצניע (שבת דף צ"ה ע"ב) וכתבו תוס' ז"ל אין בין י"ט לשבת צ"ל דה"פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה לי"ט אלא אוכל נפש בלבד אבל שאר חלוקים יש ביניהם שזה בסקילה או בכרת וזה בלאו ע"כ:

בפי' ר"ע ז"ל כגון משילין פירות וכו' ר"ל וכל מאי דתנן התם ומכסין פירות בכלים. ובגמ' דייק הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין ומתני' דלא כר' יהודה דאיהי מתיר אף מכשירי אוכל נפש ובגמ' מפ' טעמייהו: ובפ' משילין סוף סי' ב' כתבתי בשם תוס' ז"ל דאין בין י"ט הכא מיירי במילי דאורייתא ואין בין י"ט דתנן התם מיירי במילי דשבות:

אין בין שבת ליוה"כ וכו' ביד פ"א דהלכות שביתות עשור סי' ב' ואיתא בירושלמי פ"ז דתרומות ובטור א"ח סי' תרי"א ומשמע ממתניתין הא לעירוב והוצאה שניהם שוים ודלא מרפרם:

וזה זדונו בהכרת לשון הכרת תכרת ואינו שם דבר רבינו יהודה בר נתן שלהי מסכת מכות: וכן מצאתי מנוקד ג"כ בירוש' כתיבת יד ישן מאד ההא בנקודת חירק. ולפי זה נראה שמה שפירש בתוספת י"ט רפ"א דחלה אחר שהביא ענין זה פירש פירוש לפירושו של רבינו יהודה בר נתן שר"ל דלא קרינן ההא בפתח ע"כ. נראה שכונתו לומר דלא קרינן בפתח קטון דאילו בפתח גדול ודאי דליכא למיטעי דהכרת בפתח גדול הוי צווי אע"פ שכבר ייתישב בפתח גדול ויהיה כמו דעה ובינה והשכל השכל וידוע אותי: ובגמ' קא דייק הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתני' ר' נחוניא בן הקנה היא דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין: עוד איתא בגמ'

דרב נחמן אוקי מתני' כר' יצחק דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא הא לאו הכי אידי ואידי בידי אדם הוא דאף ביוה"כ יש מלקות על לאו שבו וב"ד פוטרים אותו מכרת אלא דרב אשי אסיק אפילו תימא רבנן היא דאמרי מלקות אצל כרת אפ"ה ליכא למילף מינה דפליגי רבנן עליה דר' חנינא בן גמליאל דאמר במתני' דבסוף מכות כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אלא כותיה ס"ל וה"ק מתני' שבת עיקר חומר זדונו בידי אדם וזה עיקר חומר זדונו בהכרת ומיהו אם התרו בו ולקה מיפטר ועיין עוד שם: ואיתא בירושלמי פ' ואלו נערות:

משנה ו

אין בין המודר וכו' תוס' דפ' הפרה דף נ"א ודפ' חזקת (בבא בתרא דף נ"ז:)
אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש בגמ' קא דייק הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש זה וזה שוין ואסור אף במודר מאכל ואפילו במקום שאין משכירין ומקשה בגמרא דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי ואמאי אסור במודר הנאה ומשני אמר רבא הא מני ר' אליעזר היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה. ועיין ג"כ בנדרים ר"פ השותפין במה שכתבתי שם:
אין בין נדרים לנדבות וכו' קשיא אמאי לא תני שנדבה באה מן המעשר דכתיב וזבחת שלמים גבי מעשר ונדר אינו בא אלא מן החולין וי"ל דמן הדין לא תנא ליה משום דאיירי בקרבן שהופרש כבר ואשמועינן דאין חילוק בעבודתם אבל בקרבן שלא הופרש פשיטא ליה שיש הרבה חלוקים א"נ דתנא ושייר ונהי דאין בין קאמר דמשמע דהוי דוקא מ"מ לאו דוקא דבמסכת תענית אשכחן אין בין דשייר תוס' ז"ל הכא בפירקין ובפרק קמא דתעניות דף י"ג. ועוד תרצו ז"ל בבבא קמא ריש פרק מרובה דהכא לא בא לשנות כל ענין שנדר ונדבה חלוקים זה מזה אלא בא לומר שאין חיוב הבאה בזה יותר מבזה אלא אחריות אבל לענין בל תאחר זה וזה שוין וכן אין בין שבת ליום הכפורים לא איירי לכל דברים שביניהם כגון איסור אכילה וכן אין בין י"ט לשבת לא איירי בחומר שבשניהם כגון לאו ומיתה אלא בדבר האסור והמותר לעשות בהם. ועוד תרצו שם דהך משנה שנויה במסכת קנים גבי עולת העוף ועולה בין נדר בין נדבה אין באה מן המעשר כיון דאין בה אכילת אדם כדדרשינן ואכלת ושמחת שמחה שיש בה אכילה יצאו עולות שאין עמהן אכילה עכ"ל ז"ל. וכן כתבו ג"כ שם בתעניות דהא דקתני אין בין מיירי בעולות דאין בין עולות דנדרים לעולת דנדבה אלא וכו' דהא כל עולות אינם באים אלא מן החולין וכן כתבתי בשם הרא"ש ז"ל ברפ"ק דמסכת קנים:

משנה ז

אין בין זב הרואה וכו'. ביד פ' ששי דהלכות איסורי ביאה סי' ח' ובפ' שני דהלכות מחוסרי כפרה סי' ו' ובפ' עשירי דהלכות טומאת צרעת סי' י"א ובפ"א דהלכות מטמאי משכב ומושב סימן ב':

אלא קרבן. שזב וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט בגמ' יליף טעמא דתניא ר' סימאי אומר מנה הכתוב שנים וקראו טמא טמא וכו' כמו שפי' רעז"ל בפ"ק דמסכת זבין: ובירושלמי א"ר יודה בן פזי דר' אליעזר היא דתנן בפ' שני דזבין ר' אליעזר אומר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן ברם כרבנן השניה מאונס טהור והשלישית מאונס טמא ור' יוסי מוקי לה כדברי הכל:

אין בין מצורע וכו'. פ"ק דמו"ק דף ז' ותוס' ובגמ' פ' חלק (סנהדרין דף ק"ו:)

אלא פריעה ופרימה. ובגמ' יליף טעמא מקרא דכתיב והצרוע אשר בו הנגע מי שצרעתו תלויה בגופו יצא זה שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים הא לענין שלוח וטומאה זה וזה שוין דילפינן ליה מרבוייא דכל ימי אשר וכו' והגרסא בירושלמי כך היא אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפרים וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכתב שכן מצא ברוב הספרים ואין שם בירושלמי בבא דאין בין טהור מתוך הסגר וכו' אבל בבבלי איתיה ויש תלמוד עליו והכי איתיה בגמרות מוגהות אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים גמ' אמר אביי דאמר קרא ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע מי שצרעתו תלויה ברפאות יצא זה שאין צרעתו תלויה ברפאות אלא בימים: והר"מ דילונזאנו ז"ל הגיה אין בין טָהֵר מתוך הסגר לְטַהֵר:

משנה ח

אין בין ספרים. וכו' הא לתופרם בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוין. ודלא כההוא תנא דמכשר במסכת מכות ס"ת שתפרו בפשתן: ואיתה למתני' בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תרי"א. ובתוס' דשבת פ' המוציא יין (שבת דף ע"ט) והקשו שם דאמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מפסלי מחד טעמא אלא משום שזה דהיינו תפילין דינו בקלף וזה דהיינו מזוזה דינו בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבין אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם והיו בהוייתם יהו ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבין על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבין אלא על עור כדמוכח בר"פ שמונה שרצים עכ"ל ז"ל שם בסוגיא אשר שם אבל מסקנת ההלכה אכתבנה בסמוך. ואיתה נמי בתוס'

ר"פ כל כתבי והתם מייתי בגמ' ברייתא אין בין ספרים למגלה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגלה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו. ואיתה נמי בתוס' פ' ואלו נאמרין (סוטה דף ל"ג) ובגמ' פריך וספרים נכתבין בכל לשון ורמינהי דתנן בפ"ד דמסכת ידים מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו אשורית על הספר ובדיו ומשני במסקנא לא קשיא כאן במגלה כאן בספרים ואפי' רשב"ג יודה במגלה שאינה נכתבת אלא אשורית משום דכתיב ככתבם וכלשונם ורב אשי תירץ כי תניא ההוא בשאר ספרים שהם נביאים וכתובים אבל בס"ת מותר ומשום מעשה דתלמי וההיא ברייתא ר' יהודה היא דתניא א"ר יהודה וכו':

ותפילין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית. ביד פ"א דהלכות תפילין סי' י"ט ומסקנת ההלכה דתפילין אין נכתבות אלא על הקלף במקום בשר ולא על הדוכסוסטוס ולא על הגויל ואם שינה פסול וס"ת על הגויל ואם כתב על הקלף במקום בשר כשר ומזוזה על דוכסוסטוס למצוה ואם כתבה על הגויל או על הקלף כשרה:

רשב"ג א' אף בספרים. כו'. איתה בתוס' ר"פ כל כתבי:

משנה ט

אין בין כהן משוח וכו'. איתה בתוס' פ' הוציאו לו (יומא דף נ"ז) וביד פ"ד דהלכות כלי המקדש סי' י"ד ובפ"א דהלכות עבודת יה"כ סי' ב':

אלא פר הבא על כל המצות. מתני' דלא כר"מ דאיהו ס"ל דמרובה בגדים נמי מביא פר בברייתא דמייתי בגמ' וסיפא דמתני' דלא כר' יוסי דאיהו ס"ל כהן שעבר אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט כ"ג משום איבה כהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין ורישא רבנן וסיפא ר"מ הכי מוקי לה רב חסדא. ורב יוסף אמר רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי במרובה בגדים סבר ליה כרבנן ובכהן שעבר ס"ל כר' מאיר וסתמה אליבא דנפשיה: וכתבו תוס' ז"ל אלא פר הבא על כל המצות פי' פר כהן משיח שחטא בשוגג דעשה אחת מכל מצות אשר לא תעשינה ואשם בדבר שזדונו כרת אבל לא מיירי בפר העלם דבר של צבור דכתיב ביה הכהן המשיח יחטא דהא מרבינן בת"כ דאפילו כהן הדיוט יכול להביאו וכל שכן מרובה בגדים ע"כ עוד כתבו ז"ל לכהן שעבר אלא פר יה"כ קשה אמאי נקט לכהן שעבר דהא אפילו ביום שאירע בו פסול לכהן המשיח ושימש זה תחתיו הוי חלוק זה שהפר בא מן המשיח אע"פ שאין משמש כדאיתא בירושי' וא"כ הל"ל בין הכהן המשיח לכהן שיעבור וי"ל דאי נקט לאותו שיעבור הוה משמע הא לאותו שעבר כבר דהר בכל שנה יש הרבה חלוקים ביניהם מש"ה נקט לאותו שעבר לאשמועינן דאף בדידיה בליכא אלא חלוק זה עכ"ל ז"ל:

אלא פר יה"כ ועשירית האיפה. זה וזה שוין בעבודת יה"כ ומצווין על הבתולה וכדכתיבנא וכדתנן בפ' בתרא דהוריות:

משנה י

אין בין במה גדולה כו'. תוס' פ' כל שעה (פסחים דף ל"ח:)
בפי' ר"ע ז"ל אבל חובות שאין קבוע וכו'. אמר המלקט ומתני' ר"ש היא אבל חכמים סוברים כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל דהיא במה גדולה ואפי' פר העלם דבר והתם איכא תנאי אחריני דאית להו סברות אחרות ע"ש: וכתב הר"ס ז"ל עיין בזבחים פ' פרת חטאת (זבחים דף קי"ז) והתם פליגתא דתנאי דרבנן סברי לא קרבו אלא עולות ושלמים אפי' בבמת צבור ור' יהודה סבר בבמה גדולה קרבו אפי' חובות ובבמה קטנה לא קרבו אלא עולות ושלמים ע"כ. והקשו תוס' ז"ל כיון דמוקמינן למתני' כר"ש א"כ סיפא נמי אתיא כותיה דקתני זה הכלל כל הנידר ונידב קרב בבמה וקשה דהא נזירות הוי דבר הנידר ונידב כדאמרי' פ' שני דתמורה ואפ"ה אית ליה לר"ש בפ' בתרא דזבחים דמנחות ונזירות אין קריבין אפי' בבמה גדולה וי"ל דהכי מיפרשא מתני' זה הכלל כל הנידר ונידב שקרב בבמה גדולה כגון עולה ושלמים ליחיד קרב בבמה קטנה וכל שאינו נידר ונידב אע"פ שקרב בבמה גדולה אין קרב בבמה קטנה אבל מודה דיש נידר ונידב שאינו קרב לא בבמה גדולה ולא בבמה קטנה ע"כ וכן תרצו ג"כ שם פ' כל שעה וכן ג"כ בפ' בתרא דזבחים דף קי"ז וקודם לזה דקדקו שם דאי הוה גרסי' הכא זה הכלל נידר ונידב בלא כל הוה ניחא. ועוד כתבו שם בדף קי"ח דמה שהזכיר במתני' פסחים טפי מאינך משום דכולהו מפסח ילפינן כדמפרש לעיל בגמ' ע"כ. והתם בגמ' מפרש דחובות שקבוע להם זמן גבי יחיד הוי עולת ראיה: והתם בפסחים דף ל"ח משמע שהעלו תוס' בשם רשב"א ז"ל דלא היו קריבין בכורים בנוב וגבעון. ובירושלמי כיני מתני' אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים בלבד ודלא כר' יהודה דר' יהודה אמר חטאת פסח ליחיד בבמה גדולה ואין חטאת פסח ליחיד בבמה ע"כ ולע"ד צ"ע אם אין טעות:

משנה יא

אין בין שילה וכו'. תמורה ס"פ אלו קדשים:
וקדושת ירושלם אין אחריה היתר. מתני' אתיא כהנהו תנאי דסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ואיתה בתוס' פ' ידיעות הטומאה (שבועות דף ט"ז:)

פרק ב

משנה א

הקורא את המגילה וכו'. ר"פ שני דהלכות מגילה וסימן ג' והביאוה תוס' ז"ל בברכות פ' אין עומדין:

קראה תרגום. בגמ' פריך ה"ד אילימא דכתיבא מקרא וקרי לה תרגום היינו על פה ומשני לא צריכא דכתיבא תרגום וקרי לה תרגום:

אבל קורין אותה ללועזות בלעז. כל שאינו לשון הקדש נקרא לעז רש"י ז"ל וכתב הר"ן ז"ל דר' אבהו בשם ר' אלעזר דאמר בירושלמי דיודע אשורית ויודע לעז אינו מוציא ידי אחרים בלעז אפשר דכרשב"ג ס"ל דמכשר גפטית לגפטיים אבל לא למי שיודע גפטית ולשון הקדש אבל לרבנן מוציא ולישנא דמתני' נמי הכי דייק דקתני אבל קורין אותה ללועזות בלעז ולא קתני אבל קורין אותה הלועזות בלעז ע"כ. וכתוב שם עוד בשם הרמב"ן ז"ל דמתני דהכא כרבנן ודלא כרשב"ג דהא קתני בכל לשון לא יצא דאלמא דאפילו לעז יוני אינו כשר אלא שהלעוזות קורין אותה בכל לעז וקתני נמי והלועז ששמע אשורית יצא ואי רשב"ג הא איכא נמי יונית והיינו דאמרינן בגמ' מתני' כברייתא ע"כ. ופירש רש"י ז"ל מתני' דקתני בכל לשון לא יצא כגון גפטית למדיים ומדית לגפטיים אבל קורין אותה ללועזות בלעז איש כלשונו כברייתא דקתני גפטית לגפטיים עברית לעברית עולמית לעלמיים יונית ליונים ע"כ:

והלועז. ס"א והלעוז:

משנה ב

קראה סרוגין וכו'. ביד שם סי' ב' ה' ט' ובטור א"ח סי' תר"צ. סרוגין בבבלי ובירוש' אמרינן לא הוו ידעי רבנן מאי סרוגין שמעוה רבנן לאמתא דבי רבי דקא אמרה להו לרבנן דהוו עיילו פסקי פסקי לבי רבי אמרה עד מתי אתם נכנסין סרוגין סרוגין. ועיין במ"ש במסכת שביעית רפ"ט:

מתנמנם יצא. בגמ' בעינן ה"ד מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר. ופי' רש"י ז"ל אהדורי סברא דבר הבא מבינת הלב ע"כ ורשב"ם ז"ל ס"פ ע"פ פי' אהדורי סברא מילתא דצריכא סברא כגון ששואלין אותו היכן הנחת כלי זה וכי מדכרו ליה הנחתו במקום פלוני מדכר ואומר הן או לאו ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל איכא מאן דמפרש נים ולא נים בתחלת שינה תיר ולא תיר שכבר ישן וכשנעור לא נעור יפה והאי פירושא הכא סליק שפיר אבל אשכחן האי לישנא גופיה גבי אכילת פסחים דאמרינן התם נרדמו לא יאכלו פי' משום דהויא

ליה כשתי חבורות ואין הפסח נאכל לשתי חבורות נתנמנמו יאכלו ובפ"ק דתעניות נמי דחינן אליבא דמ"ד דישן אסור לאכול אח"כ דכי קתני ברייתא ישן ועומד ה"ז אוכל התם במתנמנם ואמרי' התם אכל חדא ה"ד מתנמנם נים ולא נים תיר ולא תיר והתם לא אפשר לפרושי הכי תיר ולא תיר שכבר נרדם ואינו נעור יפה דא"כ משעה שנרדם נאסר אלא ודאי דהתם כולהו חדא מילתא קאמר דלא נים ולא תיר ובתחלת שנת קאמר עכ"ל ז"ל. וכתוב בבית יוסף וכתב המרדכי ירושלמי מנשה הוה יתיב קומי ר' זעירא וקא מתנמנם א"ל חזור בך דלא כוונת ואיכא למימר דלא פליג אמתני' דאם קראה מתנמנם מאחר שהוציאה מפיו יצא אבל אם שמעה מתנמנם לא יצא ע"כ. וכן כתב שבלי הלקט בשם רבינו שמחה ע"כ מבית יוסף:

אם כיון לבו יצא. למ"ד מצות צריכות כונה אתיא כפשטה ולמ"ד אין צריכות כוונה איכא למימר דכי קתני אם כיון לבו היינו שאם כיון לקרות כראוי יצא ואם לאו שאינו קורא כראוי אלא כדרך קורא להגיה שקורא בענין שיכיר השומע בחסרות ויתרות ולא כדרך קריאה לא יצא והכי נמי דייק לישנא דכותבה ומגיהה הר"ן ז"ל:

קנקנתום. בערוך קלקנתום בלמ"ד תחת נו"ן ראשונה:

עד שתהא כתובה אשורית. דכתיב ככתבם וכזמנם וכתב הר"ן ז"ל דלא אתא אלא למעט שאר לשונות כשאינו מכיר בהם הא במכיר כשרים וכדתניא גפטית לגפטיים וכו'. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל בכל הספרים מצאתי על העור בדיו. ובטור א"ח סי' תרצ"א:

משנה ג

בן עיר שהלך כו'. ביד שם פ"א סי' י' ובטור א"ח סי' תרפ"ח:

אם עתיד לחזור למקומו. אם הוא וכו' לשון ר"ע ז"ל עד אבל אם עתיד לצאת. אמר המלקט צריך להיות אבל אם אין עתיד לצאת:

קורא במקומו. בכף צ"ל:

ר"מ אומר כולה. שם פ"א סי' ג' ובטור א"ח סי' תר"ץ:

ר' יוסי אמר מאחר הדברים האלה. בברייתא קאמר ר"ש בן יוחי מבלילה ההוא ובגמ' מפ' ר' יוחנן טעמא דכולהו מחד קרא דכתיב ותכתוב כו' ומ"ד מבלילה ההוא תוקפו של נס:

משנה ד

הכל כשרין לקרוא את המגלה. ביד פ"א דהלכות מגלה וחנוכה סי' ב' וסובר הר"ן ז"ל דהכל דקתני במתני' דאמרינן בריש פ"ק דערכין דאתא לאתויי דמשמע דמוציאות נמי את הרבים ידי חובתם ואפי' אנשים וגם מצטרפות לעשרה למאן דמצריך עשרה למקרא

מגלה ע"ש. ומתני' מייתי לה בברכות פ' היה קורא (ברכות דף ט"ו) ותוס' רפ"ק דחגיגה ודרפ"ק דערכין:

חוץ מחש"ו מתני' ר' יוסי היא עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט במסקנא דגמ' דחיק לאוקומה אפי' כר' יהודה פירשו תוס' ז"ל דדחיק בגמ' לאוקומי מתני' כר' יהודה משום דהלכתא כותיה דר' יהודה התם בק"ש ועוד דסתם דהתם כותיה וכן פסק שם ר"ע ז"ל: ופשוט הוא דאע"ג דחרש שדברו בו חכמים בכ"מ אינו לא שומע ולא מדבר חרש דהכא מדבר הוא מדקרי המגלה ופקח הוא לכל דבריו ואפ"ה לר' יוסי לא יצא הוא עצמו בקריאתו וכ"ש שאינו מוציא אחרים. ובירושלמי דברכות דף ד' ודפירקין אמר רב חסדא לית כאן חרש השגרת לשון היא וטעות נפל בתלמידים לפי שבכל התלמוד שונים יחד חש"ו טעה לשונם לשנות גם כאן חרש: וגם הרמב"ם ז"ל ברפ"ק דמגלה לא הוציא מן הכלל אלא שוטה או קטן כמו שהיא בספרים המדוייקים וכן ג"כ הוא בספר (שבצובא) [שבארם צובא] וכבר דבר בזה שם בכ"מ. ובטור א"ח סי' תרפ"ט. וכתוב בחדושי הרב ה"ר אליה מזרחי ז"ל שבסוף ספר מצות גדול וז"ל חוץ מחש"ו לאו דוקא דהא איכא חציו עבד וחציו בן חורין שאינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו ואפי' לעצמו דלא אתי צד עבדות שבו ומוציא צד חירות שבו כדתניא בשלהי פ' ראוהו ב"ד אלא תנא ושייר דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ אבל ליכא למימר שאני חציו עבד שמוציא עבדים מה שא"כ חש"ו שאינם מוציאים כלל משום דעבדים אינם חייבים במגלה כדתניא בתוספתא דמגלה אע"פ שהוקשו לנשים שכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה כדאי' בפ"ק דחגיגה ה"מ מצות שהאשה חייבת בהן מדאורייתא אבל במקרא מגלה שאינן חייבות בה אלא מטעם שאף הן היו באותו הנס והאי טעמא לא שייך בעבדים לא אך קשה מאי שייר דהאי שייר הא טומטום לאו שיורא הוא מכיון דמוציא נשים ממה נפשך עכ"ל ז"ל:

ולא טובלין. ודוקא כשטובל בשביעי אמרינן דאין טובלין אלא ביום ולא אמרינן משחשכה בתחלת שביעי ראוי לטבול ואע"ג דלילה תחלת היום הכא יום בעינן כן פי' רש"י ז"ל. ועיין במ"ש רפ"ק דמסכת תמיד בשם המפרש אשר שם בדפוס. ובתוס' הקשו דהתנן בפ' בתרא דפרה אין טובלין את האזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום והכא אמרינן דצריך לטבול ביום והעלו דהכא מיירי בטבילת אזוב דהויא ביממא כדתנן במסכת פרה ולהכי נקט טובלין ואח"כ מזין ע"כ והכי נמי משמע בירושלמי דמייתי קרא דוטבל והזה לדרשא דאיתקש טבילה להזאה והיינו טבילת אזוב ודלא כפי' רש"י שפי' דמאי דקאמר בגמ' ואתקש טבילה להזאה היינו דכתיב בסיפיה

דקרא ורחץ במים וה"ה לזב וזבה ע"כ. ואיתה ג"כ בתוס' פ' החולץ (יבמות דף מ"ו) וכן פי' ג"כ הר"ן ז"ל: וביד פ' ששי דהלכות פרה אדומה סי' ב' ורפי"א ובטור י"ד סי' רס"ב:

וכן שומרת יום כנגד יום. תוס' פ' כיצד צולין (פסחים דף פ"א) ובגמ' בעי מ"ש שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות שהזכירה בפני עצמה ולפי' תוס' ז"ל דכתיבנא לעיל הכי בעי מ"ש שהזכירה שהיא ביום יותר מכל חייבי טבילות ומשני איצטריך סד"א תהוי כראיה ראשונה של זב דטביל ביומיה דהא איתקש לבעל קרי דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז והאי שומרת ביומה לא מציא טבלא דכתיב כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה מלמד שסופרת אחד לאחד קצת מיום המחרת בליליא מיהא ליעביד מקצת שמור וליטבול קמ"ל כיון דבעיא ספירה ביממא היא דכתיב וספרה לה שבעת ימים:

עד שֶׁתְּנֵץ. הר"מ דילונזאנו ז"ל נקד התי"ו בקמ"ץ:

וכולן שעשו וכו'. תוס' נדה פ' תינוקות דף ע"א ובטור א"ח סי' תרנ"ב:

משנה ה

כל היום כשר וכו'. עד סוף הפרק פ"ד דהלכות מעשה הקרבנות סי' ו' ופי' רש"י ז"ל ואע"ג דקיי"ל זריזין מקדימין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר אפילו הכי כשר כל היום כולו:

לקריאת המגלה. נפקא לן בגמ' מקרא דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. ובירושלמי נפקא לן מקרא דכתיב ביום אשר שברו אויבי היהודים וכו' וביד פ"א דהלכות מגלה סי' ג': וכתוב בסמ"ג בהלכות מגלה ושנינו שכל היום כשר לקרות את המגלה וה"ה בקריאת הלילה שכשר כל הלילה ע"כ. וכתב עליו הרב ה"ר אליהו מזרחי ז"ל בחדושיו וז"ל אע"ג דלגבי ק"ש אמרו חכמים עד חצות ולא עד שיעלה עמוד השחר כדיניה כדי להרחיק את האדם מן העבירה הכא לא משום דחביבא להו ולא אתו לזלזולי בה ומהאי טעמא גופיה לא אמרו בה האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידניה באורתא דתליסרי נגהי ארביסר כמו שאמרו גבי בדיקת חמץ ע"כ:

לקריאת ההלל. ביד שם סי' ט' ומפיק ליה ר' יוסי מקרא דכתיב ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. ואית דמפקי ליה מזה היום עשה ה':

לתקיעת שופר. דכתיב יום תרועה ובטור א"ח סי' תקפ"ח:

ולנטילת הלולב. דכתיב ולקחתם לכם ביום וביד פ"ז דהלכות לולב סי' י':

לתפילת המוספין ולמוספין. ונראה דמתני' דלא כר' יהודה דס"ל דעד שבעה שעות בלבד הוא זמן תפלת המוספין עיין במה שכתבתי בברכות ר"פ תפלת השחר: וכתב הר"ן ז"ל

ותמידין לא תני הכא כו' ומש"ה לא תני פסחים ואע"ג דתנן זה הכלל כל שמצותו ביום כשר כל היום הרי אמרו אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהן חוץ ועוד דאנן לא אמרינן אלא כל דבר שמצותו ביום סתם אבל תמידין ופסחים כבר פירש בהן הכתוב שעה מיוחדת עכ"ל ז"ל:

ולודוי הפרים. ביד ס"פ שני דהלכות עיוה"כ:

ולוידוי המעשר. וכתוב בתוספת י"ט בפ' בתרא דמעשר שני סי' ו' והא דתנן במשנה ה' בפ' שני דמגלה כל היום כשר לוידוי מעשר היינו שאם התודה יצא ידי ודוי אחרי שכבר ביער מעי"ט אבל חכמים התקינו במנחה מהטעם של הירושלמי ע"כ ותמצא דברי הירושלמי שכתבתים שם סי' י'. והר"ן ז"ל נראה דגריס נמי הכא ולודוי הבכורים שפירש ולידוי הבכורים כשמביא בכורים מתודה כדכתיב הגדתי היום לה' אלהיך ע"כ: וביד פי"א דהלכות מעשר שני סי' ד'.

ולוידוי יום הכיפורים. שמתודה כ"ג כדכתיב באחרי מות:

לקמיצה להקטרה למליקה ולקבלה ולהזאה. דכתיב ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ופי' רש"י ז"ל וכל הני הקרבת הקרבן הם דאילו הקטרת קומץ הקרבה היא וקמיצה איתקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר מליקת עוף מליקתו והזייתו כאחד והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרבה קרי לה דאמר מר והקרבו זו קבלת הדם א"נ להקריב כל צרכי הקרבה וקמיצה ומליקה וקבלה כולן צרכי הקרבה הן ואי אפשר בלא הן אבל הגשה ותנופה אינם מעכבין. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סי' ה':

ולהשקאת סוטה. ביד פ"ד דהלכות סוטה סי' ב':

ולעריפת העגלה. ביד פ' עשירי דהלכות רוצח ושמירת נפש סי' ה':

ולטהרת מצורע. ביד פי"א דהלכות טומאת צרעת סי' ג':

משנה ו

כל הלילה כשר לקצירת העומר. דאמר מר קצירה וספירה בלילה והבאה ביום ובמסכת מנחות יליף לה מקראי. ומדלא הדר תני כל הלילה כשר לקריאת המגלה משמע שאין חייב לקרות בלילה כמו ביום כך דקדק ר"ת ז"ל וכתב שיש לברך זמן גם ביום וכן כתבו ג"כ הר"ן ז"ל. והביאו תוס' ז"ל פ' ר' ישמעאל דמנחות דף ס"ו ושם בגמ' דף ע"ב וביד פ"ז דהלכות תמידין ומוספין סי' ז' ובירושלמי מוקמינן למתני' כר"א בר"ש דאיהו ס"ל נקצר ביום פסול ומתני' דקתני התם נקצר ביום כשר רבי היא וכן יש שם משניות אחרות דאתו אליביה דר"א בר"ש דקתני התם שקצירתו דוחה את השבת וכיון דדוחה את השבת על כרחך זמן קצירתו לעכובא בלילה ולא ביום שאם נקצר ביום פסול אבל ההיא מתני'

אחריתי דתנן התם בסוף פירקא נקצר ביום כשר ודוחה את השבת אתיא כרבי ודוחה את השבת אוקימנא לה התם להקרבה וכיון דהתם בפ' ר' ישמעאל פליגי סתמי אי קצירת לילה מעכבת אי לא דמשמע דקיי"ל כסתם מתני' דהכא דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא ואע"ג דההיא דפרק ר' ישמעאל במנחות דסתם לן תנא כרבי אתנייה בדוכתה וסתמא בדוכתה עדיפא הא איכא נמי סתמא אחרינא התם דאתיא כר"א בר"ש ועוד הביאו ראיה בתוס' דקצירת העומר דוחה את השבת וממילא שמעינן דאינה אלא בלילה דאמרינן בפ"ק דמ"ק וכו' ומכאן סמך ר"ת ז"ל שאם לא ספר בלילה אינו סופר ביום דקצירה וספירה כי הדדי נינהו כדאמרינן בגמ' דאמר מר קצירה וספירה בלילה והבאה ביום ואיכא נוסחי דגרסי במתני' לקצירת העומר ולספירת העומר ועוד דודאי לד"ה ספירה בלילה דהא מתמימות נפקא לן אימתי הן תמימות בזמן שהוא מונה מבערב עכ"ל ז"ל. ועיין במ"ש שם במנחות ס"פ ר' ישמעאל:

זה הכלל דבר שמצותו ביום. וכו' פי' ביום סתם אבל תמידין ופסחים כבר פירש בהן הכתוב שעה מיוחדת כמ"ש לעיל בשם הר"ן ז"ל ובגמ' זה הכלל לאתויי סדור שני בזיכי לבונה של לחם הפנים וסלוקם ומתני' ר' יוסי היא דתניא ר' יוסי אומר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ומה אני מקיים לפני ה' תמיד שלא יהא שלחן בלא לחם לילה אחת אבל לרבנן טפחו של זה המסדר כנגד טפחו של המסלק ובטור א"ח סי' תרפ"ח:

ודבר שמצותו בלילה. לאתויי אכילת פסחים ומתני' ר' עקיבא ודלא כר' אלעזר בן עזריה דאיהו סבר דוקא עד חצות ויליף לה בג"ש נאמר כאן ואכלו את הבשר בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אבל בפ"ק דברכות ובס"פ איזהו מקומן סתם לן תנא כר' אלעזר בן עזריה כדכתיבנא התם בס"ד. וביד ר"פ ששי דהלכות חמץ ומצה כתוב דאכילת מצה מצותה כל הלילה:

פרק ג

משנה א

בני העיר שמכרו רחובה של עיר וכו'. ובגמ' זו דברי ר' מנחם בר יוסי סתימתאה אבל חכמים אומרים רחובה של עיר אין בה משום קדושה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל:

לוקחין בדמיו. ארחוב קאי דהוי לשון זכר אלא דק"ק דבגמ' קאמר אין בה לשון נקבה וא"כ ה"ל רחבה בלי ויו: ועיין במ"ש בפ"ד דתעניות סי' ב' ובטור א"ח סי' קנ"ד:

בית הכנסת לוקחין וכו'. בהלכות תפלה פ' י"א סי' י"ד ובטור א"ח סי' קנ"ג:

תיבה. י"מ הוא ההיכל שעומד שם הס"ת כל ימות השנה שנקרא בלשון רז"ל ארון והיא דעת הר"ן ז"ל. ותלמידי ה"ר יונה ז"ל פירשו שהלוח שמעמידין בו ס"ת כל השנה הוא שנקרא תיבה:

מטפחות לוקחין ספרים. נביאים וכתובים ואפילו במטפחות ס"ת מיירי דנביאים וכתובים קדישי טפי ממטפחות תורה והכי איתא בירושלמי ואסיפא דספרים לא יקחו מטפחות גרסי' נמי התם בירושלמי אפילו מכרו נביאים וכתובים אין לוקחין בהן מטפחות תורה וחומשין הר"ן ז"ל: אבל הרמב"ם ז"ל ור"י בעל הטורים ז"ל פירשו ספרים היינו חומשין שכתוב כל חומש לבדו שאין קדושתו כקדושת ס"ת שכתובים בו כל החמשה חומשים ביחד:

אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים. העלה הר"ן ז"ל דאין הכי נמי בשוין כגון תורה בתורה אסור אלא משום הכי לא נקט סיפא דמתני' בשוין משום דרישא דסיפא איצטרך למיתני מכרו תורה לא יקחו ספרים משום הנהו טעמי דמייתי הוא ז"ל וכיון דבגרועי אתחיל נקטינהו לכולהו נמי בגירוע ספרים אל יקחו מטפחות ומטפחות לא יקחו חיבה וכו' ואין הכי נמי דבשוין נמי אסור ובעיא הוא בגמ' ולא אסיקנא בה מידי ונקטינן לחומרא. ומדאיבעיא לן בס"ת דליכא לעלויי ביה מכלל דפשיטא לן דבהנך אחריני דאיכא לעלויי בהו אסור למכרן וליקח כיוצא בהן ע"כ וְיִשַּׁב הוא לפי דרכו ז"ל דלא ליקשי דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא. וכתב עוד ז"ל ומשמע ממתני' דנביאים וכתובים כי הדדי נינהו דספרים תנינן סתמא ולא מפלגינן בינייהו כלל ולענין הנחתם זה ע"ג זה נמי משמע לקמן בגמ' דשוו אהדדי ומאי דאשכחן בגמ' במלכיות זכרונות ושופרות דר"ה דמקדימין כתובים אפשר דהתם סדרא דגברי נקטינן משום דדוד ראשון לנביאים ע"כ. וכן כתבתי לעיל פ' בתרא דר"ה בשם תוס' ז"ל:

וכן במותריהם. מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה צריכין ליקח ג"כ מן המותר תורה והשתא לא מיירי אלא מן הדמים אבל ודאי זכה בו לוקח ולקמן תנינן מה יעשה בו הר"ן ז"ל:

מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי ר"מ וכו'. בגמ' פריך שפיר קאמרו ליה רבנן לר"מ ומשני ור"מ מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא והשתא נמי קדישא אבל מרבים ליחיד ליכא קדושה שאין אומרים דבר שבקדושה בפחות מעשרה ורבנן אמרי אי איכא למיחש בין רב למעט הכא נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדרת מלך. ומתוך מה שכתבנו וממה שנכתוב עוד בסמוך בס"ד נראה דגרסי' ר' מאיר וכן הוא ג"כ בירושלמי

והרי"ף והר"ן אבל הרמב"ם ז"ל נראה דגריס דברי ר' יהודה שכתב ואין הלכה כר' יהודה וכן בהרא"ש ז"ל:

משנה ב

אין מוכרין בית הכנסת וכו'. ירושלמי דנדרים פ' ר' אליעזר ותוס' פ' איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ג) והא דבית הכנסת נמכר היינו דוקא של כפרים וכדפי' ר"ע ז"ל במתני' דלעיל:

אלא על תנאי. שאימתי שירצו יחזירוהו דברי ר"מ ה"ר אפרים ז"ל פירשה בבית הכנסת של יחיד והוצרך לפרש כן משום דקשיא ליה דר"מ אדר"מ כיון דא"ר מאיר אין מוכרין משל רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו וכל שכן להוציאה לחולין א"כ למה צריך תנאי והא בקדושתה קיימא וכבר נשמר מזה רש"י ז"ל שפירש ואפילו מרבים לרבים והיינו טעמא כדי שלא יראו המוכרין כמזלזלין בקדושתה וכאילו אינם חפצים בה מאחרי שמחליטין אותה. ולי נראה מתני' מילי מילי קתני אם מכרו לעלות בדמים מותר לחלל קדושתו ואפי' לר"מ כדקתני רישא לוקחין בדמיו תיבה ואם מכרו להעמידו בקדושתו עושין בדמיו כל צרכן ובזה אסר ר"מ למכור משל רבים ליחיד אבל משל רבים לרבים מותר ועושין בדמים כל צרכן ובתר הכי קתני אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי כשמוכרין אותו לעלות בדמיו ולחלל קדושתו בקדושת דמים והיינו דקא הוינן בגמ' היכי דייר בה הא הויא לה רבית אלמא כשמוכרין לבית דירה עסקינן והא לאו דוקא אלא או לפירושא דידן או לפי' ה"ר אפרים ז"ל אבל לפי' ה"ר שלמה ז"ל הל"ל היכי מצלו בה הרז"ה ז"ל וכתירוץ הרז"ה ז"ל בקרוב לו נראה שתירץ ג"כ הר"ן ז"ל וז"ל ולי נראה דמתני' מילי מילי קתני דכשמוכרין אותו ממכר עולם צריך שלא יורידוהו מקדושתו לר"מ ואם מורידין אותו אין מוכרין אותו אלא על תנאי ע"כ:

וחכמים אומרים וכו'. ביד הלכות תפלה פ' י"א סי' י"ז ובטור א"ח סי' קנ"ג:

והלוקח מה שירצה יעשה. בגמ' דייקינן ממתני' דמותר לאדם להשתין בתוך ד' אמות של תפלה דע"כ ל"פ רבנן עליה דר' יהודה אלא בבית הכנסת דקביע קדושתיה אבל ד' אמות דלא קביע קדושתייהו לא:

משנה ג

ואין עושין אותו קפנדריא. בהלכות תפלה פי"א סי' ח' י"א:

עלו בו עשבים לא יתלוש וכו'. לשון הפוסקים תולשים ומניחין אותם במקומם מפני עגמת נפש וכדאיתא בברייתא בגמ' וכדפי' ר"ע ז"ל. ולשון הרמב"ם שם פי"א דהלכות

תפלה עלו בהן עשבים תולשין אותן ומניחין אותן במקומן כדי שיראו אותן העם ותעור רוחם ויבנום ע"כ:

משנה ד

ר"ח אדר וכו'. ביד הלכות תפלה פ' י"ג סי' כ' ובטור א"ח סי' תרפ"ה:

בפרשת שקלים. ירושלמי בפירקין וגם בפ"ק ר' לוי בשם ר"ש בן לקיש צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל אמר מוטב שיקדום כספן של בני לכספו של אותו הרשע לפיכך מקדימין וקורים בפרשת שקלים ע"כ:

חל להיות בתוך השבת. כתב הר"ן ז"ל דאחד בשבת וע"ש ליתנהו בכלל חל להיות בתוך השבת פי' באחד בשבת לא מצי חייל דא"כ הוי ר"ח ניסן בשני בשבת שהרי אדר לעולם חסר וא"כ ה"ל פסח בשני בשבת וקיימא לן דלא בד"ו פסח לעולם משום יום הכפורים דלא ליקלע לא בע"ש ולא במ"ש ומשום יום ערבה דלא ליקלע בשבת ועוד דלמאי דאמר רב בגמ' וקיימא לן כותיה כי היכי דלא ליקשי ליה ממתני' צ"ל דתוך השבת אין יום אחד בשבת בכלל וששי בשבת נמי לא דאי לא תימא הכי היכי קאמר דבשלישית להפסקה פרה וברביעית החדש והא על כרחך כל שחל ר"ק אדר בע"ש יש שני הפסקות וסימן לו וביו"ו כלומר דכשחל ר"ח אדר בששי מפסיקין בשני בו ובששה עשר בו כדי לקרות פרשת פרה בשבת הסמוכה לר"ח ניסן ונמצא שאין קורין פרשת פרה בשלישית להפסקה אלא ברביעית ולא ברביעית פרשת החדש אלא בחמישית הלכך על כרחך ע"ש ליתיה בכלל חל להיות בתוך השבת כשם שאחד בשבת אינו בכללו וטעמא דמילתא דבתוך השבת משמע אמצע שבת שיש חול לפניו ואחריו מה שאין כן באחד בשבת וששי בשבת עכ"ל ז"ל:

בשניה זכור. בין אחל ר"ח אדר להיות בשבת ובין אחל להיות בתוך השבת ומיהו האי כגווניה והאי כגווניה דכשחל להיות בשבת האי שנייה שניה ממש ואי חל להיות בתוך השבת האי שניה היינו שניה להפסקה שהשבת הבאה אחר ההפסקה קורין בה זכור גם זה מהר"ן ז"ל. וכתוב בספר חן טוב סוף פ' בשלח בדף קל"ד ע"א וז"ל ובזה נתרץ למה אנחנו בגלותינו מצווין לקרות פרשת זכור בצבור מן התורה כיון שאין אנו יכולין לעשות עמו רעה אמנם הכונה היא לזכור הגורם שהוא העון ונשוב לה' שהרי גם בבוא משיח צדקנו תשאר מצות זכור קיימת שהיא א' מתרי"ג מצות והרי נמחה עמלק מהעולם א"כ מה לנו לזוכרו עוד אלא ודאי הוא כמו שכתבנו לזכור את הגורם ביאת עמלק שזאת היתה לו לעמלק תמיד שלא בא על ישראל אלא ע"י תביעת עון כמו ברפידים ע"י רפיון תורה ומריבה ביניהם גם המן הרשע אמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד וכו' אינם באחדות

גם בא עליהם בעון הסעודה כמשרז"ל והשתיה כדת אין אונס וכו' שבזה היה לעשות כרצון ואיש ואיש מרדכי והמן כי מרדכי היהודי חפץ שלא יעבירום על דת להשקותם יין על כרחם והמן ג"כ רצה שיהיו מזידין ולא אנוסים לכך אין אונס הרי גם הוא בא בטענה גם על שהשתחוו לצלם לכן צותה אסתר לעשות זכר לדורות וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם שגם לימות המשיח אינם בטלים יען יזכרו דבר המן ועמלק הבאים על חטא ולא ישובו לכסלה ע"כ. גם בפרשת חקת דף ר"ל ע"א נתן טעם לקריאת פרשת פרה וז"ל ולכן תקנו רז"ל לקרוא פרשת פרה בצבור והיא מדאורייתא יותר מכל הפרשיות והדבר קשה מאד מה לנו לקרות פרשה זו ואין בידנו לעשותה ולא טהרת טמא מת. אכן הכונה רצויה במקום המים שאין [המים] מטהרין אלא עיקר הכל שהחי יתן אל לבו עון העגל שגרם המיתה ונשאר לפקדון לארץ כמו שאמר הכתוב וביום פקדי ופקדתי ועל שקוראים בפרשת פרה תחשב להם כאילו עושין מצות פרה ושורפים אותה והיא מטהרת אותנו מטומאותינו בכונתנו כמו שאמרנו ג"כ בפרשת זכור גם בכל הקרבנות לכן חובה עלינו לקרותה בצבור יותר מכל פרשיותיה של תורה שקריאתה היא עשייתה שעיקר הכל היא הכונה שאין המים מטהרין אלא כונת המים להכניע היצה"ר שהביא מיתה לעולם היא המטהרת לכן בזמן שאין בית המקדש קיים ואין לנו אפר פרה מצוה עלינו לקרות פרשה זו בצבור להטהר מיצה"ר על ידי קריאתה עכ"ל ז"ל:

לכל מפסיקין. פ' י"ג דהלכות תפלה סי' ח'. ופי' ר"ע ז"ל לכל מפסיקין שאין מפטירין וכו' אמר המלקט בגמ' פרכינן אי לסדר הפטרות הפטרות בקול מי איכא דתעניות ומעמדות על כרחך הני בשבת לא הוו ומשני מידי אריא הא כדאיתא והא כדאיתא כלומר בהני ודאי מפסיקין פרשת היום אבל בשבת שיש הפטרה מפסיקין בהפטרה והאי דמפסיקינן בתעניות אע"ג דיכילנא למיקרי בצפרא בעניינא דיומא ובמנחה בדתעניתא מתרץ בגמ' משום דמצפרא כנופיא עד פלגא דיומא לעיוני במילי דמתא ומפלגיה דיומא לפניא רבעא דיומא קרא ומפטרי ורבעא דיומא בעו רחמי כלומר ומש"ה לא אפשר למיקרי בתורה בשחרית כלל עד המנחה. ובגמ' מפ' טעמא. וכתבו תוס' ז"ל לכל מפסיקין צ"ל דמיירי במנחת יה"כ שחל להיות בשבת ואהא קאמר שמפסיקין מן הסדר שחל באותה שבת וקורין בפ' עריות וכן בכל הני שאין קורין אלא שלשה כגון תעניות ומעמדות וחנוכה ופורים דליכא למימר דמיירי ביום הכפורים שחרית שקורין בפ' אחרי מות בחול ששה ובשבת שבעה דא"כ אמאי נקט יום הכפורים אפי' שאר מועדות נמי ע"כ והר"ן ז"ל כתב וז"ל לכל מפסיקין אף המועדות בכלל דמתני' והכי קתני לכל המועדות

מפסיקים שמניחין פרשת היום וקורין בשל יום טוב וכן לר"ח חנוכה ופורים וכו' ומיהו הך הפסקה לאו בחדא גוונא היא דבימים טובים מפסיקין בפרשה בין בשבת בין בשני וחמישי שאין קורין אותה פרשה שהיא באה על הסדר ואילו בר"ח ובחנוכה שיכולין לבוא בשבת אינו כן שאין מבטלין הפרשה בשבת אלא שמפסיקין בהן להפטרות כלומר שאין מפטירין מענין הפרשה אלא מעין ר"ח או חנוכה כדרך שנוהגין בשבתות של פרשיות הללו שמפטירין בהן מעין כל פרשה ופרשה אבל בשני ובחמישי אינו כן שאין קורין בתורה אותה פרשה שהיתה ראויה לקרות אלא קורין בענין חנוכה ופורים ור"ח וכו' הלכך לא משכחת לה הפסקה דפורים ותעניות ומעמדות אלא בשני ובחמישי ויום הכפורים דקתני אגב גררא דתעניות נקטיה אע"ג דבכלל רישא דמתני' הוא דקתני לכל מפסיקין דהיינו לכל ימים טובים כמו שכתבתי ע"כ:

משנה ה

בפסח וכו'. בפ' י"ב דהלכות תפלה ובטור א"ח סי' ת"צ ותנא דמתני' נקט בסדורן כסדרן בחדשי השנה וכן סדורם ג"כ בתורה בין בפ' אמור ובין בפ' פנחס: ומדאמרינן ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג משמע שלא היו מוציאין בשאר המועדות ספר שני לקרות בו פ' הקרבנות וה"נ מוכח בגמ' דאמרינן ובשאר ימות הפסח מלקט וקורא מענינות הפסח ואילו בקרבנות לא קאמר אבל אנו מלבד סדר הפרשיות מוציאין ס"ת שני לקרות בו בקרבנות היום וכך הוא בסדר רב עמרם [גאון] וסומכין על מה שאומרים בגמ' שאמר לו הקב"ה לאברהם דבזמן שאין בית המקדש קיים יהיו ישראל קורין בסדר קרבנות מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונותיהם:

בר"ה בחדש השביעי. פי' רש"י ז"ל דשור או כשב ע"כ ונלע"ד שר"ל מתקיל משור או כשב או למטה משור או כשב מעט עד סוף המועדות ואם ר"ל שמתחיל מבחדש השביעי לפחות ר"ל שממשיך משם והולך עד סוף המועדות דהא כל אותה פרשה דבחדש השביעי אינה רק שלש פסוקים. וממילא שמעת מינה דלא גרסינן ובחדש בוי"ו אלא בחדש השביעי בלי וי"ו. ירושלמי בעצרת שבעה שבועות אית תנאי תני בחדש השלישי ובר"ה ובחדש השביעי אית תנאי תני וה' פקד את שרה:

ביום הכפורים באחרי מות טור א"ח סי' תרכ"א:

ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג. ר' יעקב בר אחא בשם ר' ייסא ללמדך שאין העולם עומד אלא על הקרבנות ע"כ:

משנה ו

בחנוכה בנשיאים. בטור א"ח סי' תרפ"ד ותרצ"ג ובספר חן טוב פ' כי תשא דף קס"ו ע"ד נתן טעם לשבח במה שארז"ל שנצטער אהרן על שלא הקריב כלום בחנוכת המזבח כשאר הנשיאים ואמר למה יגרע שבטי מכל השבטים אז א"ל הקב"ה לא תצטער שבידך שני דברים גדולים מכל הקרבנות הלא הם ברכת כהנים והדלקת נרות שהם נוהגים בפני הבית ושלא בפני הבית לכן אנו קורין ברכת כהנים ביום א' של חנוכה ואחר גמר קרבנות הנשיאים ביום הח' אנו קורין פ' בהעלותך את הנרות ומנהג ישראל תורה היא לרמוז ב' דברים הללו תדירים ביד בני אהרן ברכת כהנים והדלקת נרות חנוכה ע"י בני חשמונאי הכהנים ע"כ:

בתעניות ברכות וקללות. תוס' פ' כל שעה (פסחים דף מ') וכתבו הם ז"ל אנו נוהגין על פי מסכת סופרים שאנו קורין ויחל בתעניות ע"כ. וביד ס"פ א' דהלכות תענית ובפי"ג מהלכות תפלה כתב בתעניות שגוזרין אותן הצבור מפני הצבור כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות וקללות אבל בשאר תעניות קורין ויחל ובטור א"ח סי' תקע"ט:

ואין מפסיקין בקללות. בפ' י"ג דהלכות תפלה סי' ז' ומפרש טעמא בגמ' משום דכתיב מוסר ה' בני אל תמאס פי' רש"י ז"ל והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות ובמסכת סופרים יליף ליה מסיפיה דקרא ואל תקוץ בתוכחתו אל תעשו קוצין קוצין פסקין פסקין לשון קציצה ע"כ. ובירושלמי א"ר לוי אמר הקב"ה אינו בדין שיהו בני מתקללים ואני מתברך א"ר יוסי ב"ר בון לא מטעם זה אלא זה שהוא עומד לקרות בתורה צריך שיהא פותח בדבר טוב וחותם בדבר טוב ע"כ. ומצאתי בספר חן טוב ריש פ' ראה דף ר"ץ שהביא מאמר מספר דברים רבה הלכה אדם מישראל מהו שיהא מותר לו לקרות התוכחות בקריות הרבה כך שנו חכמים אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולם. למדונו רבותינו למה אין מפסיקין בקללות א"ר חייא בר גמדא לפי שכתוב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו אל תעשה את התוכחות קוצין קוצין אלא אחד קורא את כולן ד"א למה אין מפסיקין בקללות א"ר יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר הקב"ה אני כתבתי על כבודי עמו אנכי בצרה אין שורת הדין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך כיצד וכו' והאריך בקושיות ותירץ וז"ל בקיצור שכונת בעל המאמר שגם אפי' אדם אחד שיקרא את כולם לא יקראם בקריאות הרבה וז"ש בלשונו בקריאות הרבה ולא אמר קורין הרבה להורות שהקורין הוא אחד אלא קוראם בקריות הרבה והוכיח דבריו מלשון המשנה ז"ש כך שנו רבותינו ירצה בסגנון זה ואין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן ולמה האריך בלשונה שהיל"ל בקיצור אין מפסיקין בקללות לבד או יאמר

אחד קורא את כל הקללות אלא ר"ל גם אם יקרא אחד את כולם אין מפסיקין בקללות שאם יאמר אחד קורא כל הקללות יובן שיוכל להפסיק ביניהם ויקראם בקריות הרבה הוא עצמו קורא וחוזר וקורא לז"א אין מפסיקין בקללות אפי' שאחד יקרא את כולם הוא עצמו לא יפסיק וגם אם יאמר אין מפסיקין הייתי אומר דוקא לעולין הרבה אכן אם אדם אחד יקרא את כולם בקריות הרבה יכול לז"א אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן וגם הוא בלא הפסק וכ"ת אני אפרש המשנה להפך שאין קפידא אלא שיקרא אחד את כולן אבל אם יקראם קריות הרבה מותר וזאת היתה שאלתו אם פי' המשנה כך זה מובן מדקדוק לשון המשנה שהאריך לומר אין מפסיקין בקללות ומן הראוי לומר אחד קורא כל הקללות ויובן שאין הקפידא אלא אם ירצה אדם אחד ולא רבים מדשנו רבותינו כך ואין מפסיקין וכו' לשון מיותר ר"ל שגם בקריות הרבה אדם אחד לא יפסיק לכן שאל ואמר למה אין מפסיקין ירצה (למה) אפי' אדם אחד עצמו לא יפסיק א"ר חייא לפי שכתוב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ וכו' שהפסוק מיותר שהיל"ל מוסר ה' ותוכחתו אל תמאס ואם אל תקוץ הוא פחות ממאיסה יאמר אל תקוץ לבד ולא יאמר מאיסה כלל אכן ר"ל ב' דברים מוסר ה' בני אל תמאס להפסיק בקללות ולהניח קצתם לחברך ול"מ זה אלא גם אם אתה קורא את כולם אל תעשה קוצין קוצין פסקי פסקין בקריות הרבה א"ר יהושע טעם אחר מספיק למה לא יפסיק בקללות גם אם יקרא את כולם הוא עצמו לא יקראם בקריות הרבה יען כל פעם צריך לברך לפניה ולאחריה ואינו בדין שיהיו בני מתקללים לכן אין מפסיקין אפי' שאחד קורא את כולם ע"כ בקיצור:

בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין בסדרן. פי' הר"ן ז"ל קורין בסדרן שמתחילין הסדר ואין עולה להם מן החשבון לקריאת הסדר בשבת הבאה שחרית שלעולם חוזרין לראש הסדר ובשבת במנחה קורין סדר שבת הבאה. ובירוש' אית תנאי תני עולה להם מן החשבון. ובגמ' ת"ר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה. במנחה שם קורין בשני. בשני שם קורין בחמשי. בחמשי שם קורין לשבת הבאה דברי ר"מ ר' יהודה אומר מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה ובשני ובחמשי ולשבת הבאה א"ר זירא הלכה כר' יהודה וכתב הר"ן ז"ל ואע"ג דמילתיה דר' יהודה היינו מילתיה דתנא דמתני' דקתני אין עולה להן מן החשבון משום דה"א דמתני' הכי קתני בשני ובחמשי ובשבת במנחה קורין בסדרן במקום שמסיים בשני שם מתחיל בחמישי ואין עולה להן לשבת הבאה מן המנין אלא חוזר וקורא מראש הסדר וזו מחלוקת שלישית ומש"ה פסיק כתנא דברייתא דהיינו ר' יהודה דמיפרשן מילתיה עכ"ל ז"ל:

שנאמר וידבר משה את מועדי ה' וכו'. פי' קרא יתירא דריש דהא כתיבי כולהו פרשיות ובתרייהו כתיב וידבר משה את מועדי ה' לומר שהיה דורש הלכותיהן בזמנם דלפשטיה לא איצטריך דוכי כל המצות כולם לא אמרן משה לישראל אלא מלמד שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמנו להודיע חוקי האלהים ותורותיו רש"י והר"ן ז"ל. אכן כתוב בכסף משנה פי"ג מה"ת שאינו אלא אסמכתא עי' מ"ש בתוס' י"ט ועי' פי"ז דפרשת אמור בספר קרבן אהרן:

פרק ד

משנה א

הקורא את המגלה וכו'. זה הפרק נסדר בתלמוד בבלי קודם פ' בני העיר וכן משמע שהיא גרסת תוס' ז"ל שכתבו בזה הפרק בדף כ"א דהיינו כ"ג לקמן פ' בני העיר גם בשבת פ' במה מדליקין כתבו הם ז"ל דתנן בפ"ג דמגלה בשני ובחמשי ובשבת במנחה קורין שלשה וכו' גם שם בדף כ"ד קראו לפרק זה פרק שלישי בדבור המתחיל או דילמא גם בפ' שני דחגיגה דף י"ח קראו תוס' ז"ל לזה הפרק פרק שלישי בדבור המתחיל ר"ח יוכיח וכן לפ' בני העיר קראו אותו פ' בתרא שם דף י"ז בדבור המתחיל אמרה תורה מנה ימים וכו' וכן ג"כ בפ' גיד הנשה (חולין דף צ"ז) קראוהו לפ' בני העיר פרק בתרא גם בפ' לא יחפור מה שכתבתי שם סימן ה' גם בשבת פ' שואל (שבת דף ק"נ) קראו לפ' בני העיר פ' בתרא דבור המתחיל ור' יהושע בן קרחה גם בפ' עושין פסין (עירובין דף כ"ג) קראוהו פ' רביעי בדבור המתחיל אי לימא אלא ששם נפל טעות והגיהו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וכתבתיו בפ' עושין פסין סי' ה' גם בפ' כל שעה (פסחים דף מ') קראוהו לפ' בני העיר פ' בתרא דבור המתחיל אבל עושהו וכן בכמה דוכתי וכן הוא בהרא"ש ז"ל וכן משמע בטור א"ח סי' קל"ה וכמו שכתב שם בית יוסף וכן ג"כ מוכח מן הכל בו שהעתקתי לעיל פ' בתרא דתעניות סי' ז' וגם בסמ"ג כתוב בהלכות מגלה וז"ל שנינו בפ' שלישי דמגלה הקורא את המגלה עומד וכו' גם בהלכות תפלה סי' י"ט דף ק"ג לפעמים קרא לפ' בני העיר פ' אחרון דמגלה וזימנין קרי ליה פ' בני העיר. אבל בירושלמי זה הפרק הוא הרביעי:

עומד יושב יצא. גמ' תנא מה שאין כן בתורה דלא קרינן לא מיושב ולא בשנים ובגמ' מפ' טעמא דאמר קרא ואתה פה עמוד עמדי וא"ר אבהו אלמלי מקרא כתוב א"א לאומרו כביכול אף הקב"ה בעמידה:

(**יצא קראה אחד [יצא] קראוה שנים יצאו**. יצא ויצאו לאו דוקא דיעבד אלא אפי' לכתחלה נמי דהא בכולהו קתני לישנא דדיעבד ועוד ראיה דקתני בברייתא ובמגלה עשרה קורין ועשרה מתרגמין דמשמע לכתחלה. וביד פ"א דהלכות מגילה סי ז' ובתוס' פ"ק דב"ב דף ט"ו ובירושלמי כיני מתני' מותר לקרותה עומד ומותר לקרותה יושב ובטור א"ח סי' תר"צ ותרצ"ב:

בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה. הנך רואה דקחשיב ואזיל מלמטה למעלה. ובגמ' בעינן הני שלשה כנגד מי רב אסי אמר כנגד תורה נביאים וכתובים רבא אמר כנגד כהנים לוים וישראלים:

אין פוחתין מהם כו'. בהלכות תפלה פרק י"ב סי' ג' וסי' ט"ז:

ואין מפטירין בנביא ביד שם סי' ב' ובטור א"ח סי' קל"ה ופסק בלבוש שם סי' קל"ה דאם היו ב' חתנים בב"ה והם ישראלים מותר להוסיף ולקרות ד' דלדידהו הוי כיו"ט ע"כ: ופי' הר"ן ז"ל דהיינו לומר שאין תקנה קבועה להפטיר בנביא במנחה בשבת כשם שהיא תקנה קבועה להפטיר בו בבקר ויש מקומות שנהגו בנביא במנחה בשבת ולא נהגו כן בי"ט ולפיכך אמרינן בגמ' בפ' במה מדליקין י"ט שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אינו מזכיר של יום טוב שאלמלא שבת אין נביא במנחה בי"ט ותוס' שם פ' במה מדליקין (שבת דף כ"ד) פירשו בשם ר"ת דנביא דהתם בגמ' לא דוקא אלא ר"ל כתובים שהיו רגילין להפטיר בכתובים במנחה בשבת:

הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. משום דתנא דברכת מגלה תליא במנהגא קתני דברכת התורה לא תליא במנהגא אלא חייב הוא לברך הר"ן ז"ל: וברושלמי דסוף פירקין דלעיל משמע שאפילו לפי התקנה הקדומה היו מברכין לפניה ולאחריה בקצת מקומות גרסי' התם לוי בר פאטי שאל לרב חונא אילין ארוריה מהו דיקרינון חד ויברך לפניהם ולאחריהם א"ל אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא קללות שבת"כ וקללות שבמשנה תורה. ר' יונתן ספרא דגופתא נחת להכא חמא לבר אבונא ספרא קרי שירת הבאר ומברך לפניה ולאחריה א"ל ועבדין כן א"ל ועדיין את לזו כל השירות טעונות ברכה לפניהם ולאחריהם אשתאלת לר' סימון א"ל ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדברות וקללות שבת"כ וקללות שבמ"ת א"ר אבהו אני לא שמעתי נראין דברים מעשרת הדברות. ר' יוסי ב"ר בון תומנתי פסוקייא אחריא דמשנה תורה טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם ע"כ. ואפשר שלטעם זה נהגו בזמן הזה לקרוא לראש הקהל או לאדם חשוב ורשום בתורה לקרוא בשירה ובעשרת הדברות ובתוכחות:

משנה ב

בר"ח וכו'. ביד שם סימן ט"ז. ובטור א"ח סי' תכ"ג וסימן ת"ץ. וכתב הר"ן ז"ל ולפי שלא יפחות לכל אחד משלשה פסוקים כדתנן לקמן מש"ה מתחיל מפרשת צו שגם היא סדרה של יום שהרי מקריבין תמידין בר"ח ואין מדלגין וביום השבת שהרי לפעמים שהוא בא בר"ח ע"כ:

זה הכלל כל שיש בו מוסף. פ' ששי דהלכות כלי המקדש סי' ד' ובטור א"ח סי' רפ"ב ובגמ' בעי רב אשי למימר דזה הכלל לאתויי תענית צבור וט' באב דאית בהו מוסף ברכה יתירה דהיינו עננו ובמסקנא לא קם אלא דזה הכלל סימנא בעלמא הוא דיהיב וכו' וחנוכה ופורים לא נזכר במשנה כמה בני אדם קורין בו ונלע"ד שנרמז בדברי התנא בהאי זה הכלל וכו' דקתני כלומר דוקא אלו שיש בהן מוסף קורין ד' אבל חנוכה ופורים אע"פ שהן ימים של שמחה ואפי' פורים שנקרא י"ט כיון שאין בהן מוסף אין קורין בהן אלא שלשה כדין שני וחמשי ודוגמא קצת מצאתי אח"כ לדרך זו בפרק בתרא דתמורה [דף ל"א ע"ב] גבי הא דתנן התם ומועלין בגדוליהם דקאמר בגמ' אמר רב פפא לאתויי בקדשי מזבח דבקצת ספרים כתיבת יד כתוב לאתויי מאי אמר רב פפא למעוטי בקדשי מזבח כמו שכתבתי בספר שקראתי שמו בנין שלמה לחכמת בצלאל. והני שלשה חמשה ושבעה תני רב יוסף שלשה כנגד שלשת שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך פי' רש"י ז"ל וכנגדן תקנו אלו מעין דבר מלכות. ורב יהודה פירש ששה דיום הכפורים כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו:

ביום הכפורים ששה. בטור א"ח סי' תרכ"א:

אבל מוסיפין עליהם. מתני' תנא דבי ר' ישמעאל היא ודלא כאידך תנא דר' ישמעאל דאמר שלעולם אין מוסיפין עליהם אפילו בשבת ודלא כר' עקיבא בר פלוגתיה דאמר בשבת ששה וביום הכפורים שבעה ותרי תנאי אליבא דר' ישמעאל:

הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה. קשיא אמאי תנא הך מילתא הכא תלתא זימני דהא בחד זימנא סגי וי"ל דהוה ס"ד דכל דטפי מילתא מחבריה מברך לפניה ולאחריה מש"ה איצטריך למיתני בכולהו תוס' ז"ל ואפשר שרצונם לומר בתירוץ זה שהייתי אומר שהאיש הנוסף בעבור כבוד היום אותו ג"כ יברך לפניה אעפ"י שכבר בירך הכהן לפניה וודאי שהוא יברך ג"כ לאחריה שהוא החותם ונמצא שבי"ט החמישי מברך לפניה ולאחריה וביה"כ הששי מברך לפניה ולאחריה וביום השבת השביעי מברך לפניה ולאחריה ויהיה הפרש מועט בין יו"ט ליה"כ ובין יה"כ לשבת. עוד אפשר שרצונם ז"ל לומר והוא הנכון שהייתי אומר שאע"פ שכבר השמיענו דגם בר"ח ובחש"מ דפותח

וחותם בתורה בלחוד הם דמברכין לפניה ולאחריה הייתי אומר דוקא אותם שהבדל מועט בינותם לשני וחמישי ושבת במנחה הוא דסגי בברכת כהן בתחלה ובברכת משלים באחרונה אבל י"ט שהבדל גמור בינו לבין ר"ח וחש"מ ה"א שיצטרכו כולם לברך לפניה ולאחריה וכ"ש בין יו"ט ליום הכפורים ושבת שההבדל יותר ויותר גדול דה"א דכולהו בעו לברוכי תחלה וסוף קמ"ל דבכולהו סגי בפותח וחותם אבל קשה קצת לזה ממה שהקשו תוס' ז"ל אמאי לא בעי בגמ' מארבעה של ר"ח כנגד מי וכן חש"מ כד בעי הני שלשה וחמשה וששה ושבעה כנגד מי ותרצו דקים ליה לתלמודא דטעמא חשוב לטפויי חד גברא אבל לטפויי כ"כ ביו"ט לא ס"ל משום כרת וסקילה אי לא משכחינן כנגד מי ע"כ. ולא קשי מידי דהיינו מקמי דאשכחנא כנגד מי הוא דקאמרי ז"ל אבל לטפויי כ"כ בימים טובים לא ס"ל משום כרת וסקילה אי לא משכחינן וכו' אבל בתר דאשכחנא כנגד מי ודאי דעדיף ועדיף טפי דהא מתרי טעמא ראוי להוסיף וה"א כיון שההבדל יותר ויותר גדול מכמה טעמי כולהו בעי לברוכי קמ"ל כנלע"ד: אח"כ מצאתי שפי הר"ן ז"ל וז"ל הא דהדר ותני הכי במתני' גבי ר"ח ומועד והדר תני גבי שבת יו"ט ויה"כ משום דסד"א דכי סגי בברכת פותח וחותם ה"מ היכא דלא הוו אלא שלשה קורין אבל היכא דנפישי ה"א שיהו כולם מברכין לפניה ולאחריה קמ"ל דלא. עכ"ל ז"ל:

משנה ג

אין פורסין וכו' בפ"ח דהלכות תפלה סי' ד' ופי' הרמב"ם ז"ל פורסין היא הפריסה וההצעה שהיא קודם ק"ש ר"ל שיסדר אדם אחד יוצר ואהבה ע"כ. אבל מלשונו ז"ל שם ביד משמע שהיא ברכה אחת כמו שכתב שם כסף משנה: אבל הגאונים ז"ל פירשו פורסין לשון התחלה פי' אין מתחילין בברכות של ק"ש שיברך האחד ויצאו האחרים בברכתו אלא בעשרה מה שא"כ בשאר ברכות כגון קדוש והבדלה וכיוצא בהן שהיחיד אומר וחברו יחיד שומען בין בעונה אמן בין בלא דהא קיימא לן דשומע כעונה וכו' ע"ש בהר"ן ז"ל ור"ל פורס לשון התחלת ברכה של ק"ש כדמתרגמינן בירושלמי והוא יברך הזבח והוא מפרס על נכסא: וי"מ פורס על שמע מלשון מניח פרוסה על השלימה שפירושו לשון הפסק ור"ל שמפסיקין על שמע שאין קורין אותו אבל מברכין יוצר אור בלבד בעבור הקדושה ואחריה מתחילין להתפלל י"ט ברכות על הסדר בקול רם: וז"ל רש"י ז"ל אין פורסין על שמע כגון שהיו כאן עשרה בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה הרי אחד מהם עומד ומתפלל בקדיש וברכו ומתחיל ביוצר עכ"ל ז"ל: וכתב הר"ן ז"ל שגם לדברי המפרשים דאין פורסין היינו לומר דאין מתחילין בברכות ק"ש שיברך האחד ויצאו בברכתו אלא בעשרה מפני דבר

קדושה שבהן דהיינו בשפה ברורה וכולי' אף בברכות ק"ש דערבית אין פורסין בפחות מעשרה ואע"פ שאין בה קדושה דלא פלוג רבנן בתקנתייהו עד כאן: ועיין בספר הלבוש תכלת שם סימן ס"ט ותוסיף לקח טוב: וכתב ה"ר יונה ז"ל בפ' מי שמתו דף ט"ו ע"ב הפירוש הנכון באין פורסין על שמע הוא כמו שכתב ר"מ שאע"פ שאמרו דעם שבשדות אניסי ולא מצו למיתי לבי כנישתא וש"צ מוציאן ידי חובתם מתפלה אפ"ה מק"ש אינם נפטרים אלא באמירה ובענות אמן אינו פוטר אלא בעשרה ולפיכך אין פורסין על שמע כדי לפטור את השומעין בעניית אמן אלא בעשרה שאם לא כן אין העניית אמן כלום אבל אם התחילו בעשרה והלכו מקצתם גומרים ועונים אמן אחריו עכ"ל ז"ל: ובטור א"ח סי' ס"ט גם יש ממנה בטור סי' קכ"ח סימן קמ"ג וז"ל הטור שם ריש סימן ס"ט אין פורסין על שמע בפחות מעשרה פי' אותם שבאו לב"ה אחר שקראו הצבור שמע אומר קדיש וברכו וברכה ראשונה יוצר אור ולא יותר ופורסים לשון חתיכה כמו פרוסה שאין אומרין אלא קצת ממנה ויש שמוסיפין עוד לאחר שיסיימו ברכה ראשונה לומר אבות וגבורות ואומר קדושה ואתה קדוש ע"כ וכתב שם בבית יוסף ומ"ש רבינו ויש מוסיפין וכו' מתני' הכי איתא אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה בפחות מעשרה ובתחלה פירש אין פורסין על שמע והשתא מפרש אין עוברין לפני התיבה וכתב דהיינו שמוסיפין לומר אבות וגבורות וקדושה ואתה קדוש ע"כ: וע"ש בסוף אותו סימן שמפרש שם אם יכולין להפסיק שם או אם צריכין לגמור התפלה: וכתבו תוס' ז"ל בירושלמי מפ' שאם התחילו בעשרה ויצאו מקצתם אפ"ה גומרין ועל היוצאין הוא אומר ועוזבי ה' יכלו ע"כ ועל זה כתב הר"ן ז"ל ומסתברא דוקא בשנשתיירו רובם עכ"ל:

ואין נושאין את כפיהם פט"ו דהלכות נשיאות כפים סי' ט':

ואין קורין בתורה. בפ' י"ב דהלכות תפלה סי' י"ג:

ואין עושין מעמד ומושב למת וכו'. ובבבא בתרא בדף ק' תניא אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כנגד הבל הבלים וכו' ועיין במ"ש שם פ' המוכר פירות סי' ז'. וביד פ' י"ב דהל' אבל סי' ד' ובטור י"ד סימן שנ"ט:

ברכת אבלים בעשרה. ואין אבלים מן המנין שהרי הוא אומר ברכה למנחמין בפני עצמן אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול ולאבלים בפני עצמן אחינו בעל נחמות ינחם אחכם בא"י מנחם אבלים:

וברכת חתנים וחתנים מן המנין ומצאתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות ותנחומי אבלים:

ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה כך צ"ל:

ובקרקעות היינו בקרקע דלאו שדה אחוזה דאילו בשדה אחוזה כבר פירש הכתוב פדיונו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: ואיתא להאי בבא בירושלמי פ' אלמנה נזונות ופירש הרמב"ם ז"ל וכשיאמר אדם ערכי עלי והערכין פסוקים וידועים כבר בלשון התורה ואין לו לזה המעריך מה שיתן אלא אחוזתו הכהן הממונה על ההקדשות יקח מאותה אחוזה דמי הערך שנתחייב בו לפני עשרה מישראל ואחד מהם כהן שיסכמו כולן שזו שוה זה הערך ואז ירד לתוכה וזה שאמר תשעה וכהן אינו תנאי אבל הוא רשות שאם הם ט' מישראל דיו עכ"ל ז"ל. ור"ע ז"ל נקט הכא כפי' רש"י ובפ"ק דסנהדרין סי' ג' נקט לפרש כפירוש זה של הרמב"ם ז"ל:

תשעה וכהן דעשרה כהני כתיבי ובאה הקבלה דכהן אחד יספיק לנו וכל מה שנשנה כהן הוא רבוי אחר רבוי למעט ואפי' ישראל ובגמ' מקשה וליבעי חמשה כהנים וחמשה ישראלים ?וקאי בקשיא " וז"ל פי' ספר לשון למודים [שער א' סימן כ"א] (לרב) [לר"ש מקינין] בספר כריתות בהחלה ר"ל דכולהו כהן דהך פרשה קיימי אכהן קמא דכהן קמא אתא לגופיה למימר דבעי כהן ולא ישראל והשני כמו כן למעט ישראל ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכן ג' לראשון וכן ד' וכן כולם ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי' ישראל ולכך הוי ט' ישראל וחד כהן ויש לדקדק מנלן הא מנינא אימא ראשון לומר כהן דוקא ושני מגלה על ראשון לומר אפי' ישראל [*) עי' יבין שמועה כלל קע"א וקע"ב שמבאר את כל הפסקא הזאת.] וי"ל דא"כ ליכתוב האיש וה"א כהן דקאי אכהן קמא ומניינא ידענא דאי לא אתא למניינא ליכתוב והעריך ולא ליכתוב לא האיש ולא כהן והוה קאי אכהן קמא ומדכתב כהן ש"מ דאתא למעוטי כהן מהך מניינא ולא למעוטי מנין אנשים ולעולם כהן קמא ר"ל כהן דוקא מדלא כתב איש. ואימא חמשה כהן וכו' ה"פ מנלן דכולהו כהן קיימי אכהן קמא אימא דכל חד וחד קאי אדלקמיה כהן שני קאי אראשון דראשון משמע דוקא כהן ובא שני עליו ואמר אפי' ישראל אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ושלישי על שני דמשמע אפי' ישראל ואתא למימר דוקא כהן וד' קאי אג' ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכן כולם אחד כהן לגופיה כיון שאותו שלפניו ר"ל אפי' ישראל ואכהן דקאי על אותו שר"ל כהן בא לומר אפי' ישראל משום אין מיעוט אחר מיעוט וכו' ע"כ:

ואדם כיוצא בהן אם אמר דמי עלי שמין אותו כעבד ומיהו עבד כנעני גופיה אמרינן בירושלמי דלא שיימינן ליה בעשרה משום דאוושא מילתא ושמא ישמעו ויברחו ואע"ג דמדאורייתא בעינן עשרה מדאורייתא נמי בכל דהוא סגי כשמואל דאמר הקדש שוה

מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל וכיון דדיעבד הוי פדוי בכל ענין עבוד רבנן תקנתא להקדש כדי שלא יפסיד הכל הר"ן ז"ל:

משנה ד

ולא יפחות מג' פסוקים ביד פי י"ב מהלכות תפלה סי' ג':

ולא יקרא לתורגמן ביד שם סי' י' וכתב שם שמימי עזרא נהגו שיהא שם מתורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה כדי שיבינו ענין הדברים ע"כ: ונפקא לן מדכתיב בספר עזרא ויקראו בספר זהו מקרא מפורש זהו תרגום. מכסף משנה:

ובנביא שלשה שם סי' י"ד. וכתבו תוס' ז"ל ועכשיו אין אנו מקרין לתורגמן אפי' בנביא אלא פסוק א' שלא יבא לטעות רק בתחלת ההפטרה אנו מקרין שלשה למתורגמן להודיע כי כן הדין אי לאו דחיישינן שיטעה:

ואם היו שלשתן וכו' (הגהה בעניות דעתי אם אין טעות לא ידענא מאי קאמרי ועוד ששלשים ושבעה פסוקים אני רואה עד בעת ההיא אח"כ ראיתי שיש חומשים בהפטרות שכתוב בהן שיש נוהגין להתחיל ההפטרה של יום טוב ראשון של פסח מויאמר יהושע אל העם התקדשו וקורין ג"כ פסוק שלאחריו שהוא ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר ואח"כ קוראין ג"כ פסוק שלאחריהם דהיינו ויאמר ה' אל יהושע היום הזה ואח"כ מדלגין לבעת ההיא ודקדקתי בספר יהושע שהשני פסוקים הראשונים מן השלשה הללו הם פרשה בפני עצמה והפסוק השלישי הוא תחלת פרשה אחרת והיינו דקאמרי שיש פרשה לסוף שני פסוקים פי' לסוף שני פסוקים מן השלשה ומ"מ נלע"ד לתרץ קצת קושייתם ז"ל במה שכתבתי לעיל בסמוך בשמם ז"ל שאנו מתרגמין שלשה פסוקים ביחד בתחלת ההפטרה להודיע כי כן הדין אי לאו דחיישינן שיטעה וא"כ כיון שנהגו להתחיל ההפטרה של פסח מויאמר ה' אל יהושע לא ראו לשנות אע"פ שהשני פסוקים הם פרשה אחת בפני עצמה והפסוק השלישי הוא תחלת פרשה אחרת כך נלע"ד) קשיא על מה שאנו נוהגין לתרגם ויאמר יהושע אל העם התקדשו ויש שם שלשה פסוקים עד בעת ההיא ומקרין אותן למתרגם שלשתם ביחד ואע"פ שיש פרשה לסוף שני פסוקים והאי שאנו מתרגמין הפטרות של פסח ועצרת טפי משאר ימים טובים לפי שהן מדברות בנס היום כדי לפרסם הנס וכן במתן תורה כדי לפרסם הנס תוס' ז"ל:

שלש פרשיות קוראן אחת אחת. לאו דוקא שלש פרשיות אלא שלש עניינים חלוקי קוראן אחד אחד כלומ' ומתרגם כל אחד בפני עצמו עד שלא יקרא חברו דכיון דענייניים חלוקים הם אינו רשאי לערבן הר"ן ז"ל:

מדלגין בנביא מפרשה וכו' לשון ר"ע ז"ל עד כמו שהיה כ"ג קורא. אמר המלקט אביי תריץ לה הכי בגמ' כי היכי דלא תיקשי מתנייתא אהדדי ובריית מסייעא ליה. והיה משמע קצת מכאן שהיה מתרגם לכ"ג ביום הכפורים: ואיתה להאי בבא בירושלמי ס"פ אלו נאמרין:

ואין מדלגין בתורה ביד פ' י"ב דהלכות תפלה סי' י"ג ובטור א"ח סי' קמ"ד:

משנה ה

המפטיר בנביא ירושלמי לא צורכא דא אלא הפורס על שמע הוא עובר לפני התיבה והוא נושא את כפיו ר' יוסי בן חנינא אומר כדי לזרזו. ושמא כי בעבור זה נשמר רש"י ז"ל ופי' המפטיר בנביא מי שרגיל להפטיר בנביא אבל הכא ביום הזה ודאי שעדיין לא הפטיר:

בפי' ר"ע ז"ל דהוי דבר שאינו כבודו. אמר המלקט היינו טעמא דרב פפא אבל רבה בר שימי אמר משום דאתו לאנצויי ואיכא בינייהו דעביד בחנם פי' רש"י ז"ל הבא לעבור לפני התיבה אינו נוטל שכר ע"כ. ונראה דה"פ דלמ"ד משום כבוד עובר לפני התיבה אפי' בדמים ולמ"ד משום אנצויי דוקא בחנם עובר לפני התיבה אבל אי בעי פרס אין חוששין לו אם יש אחר בחנם ועיין בפי' רש"י ז"ל המועתק על רב אלפס ז"ל:

ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו ובירושלמי והא תנינן קטן לא יפרוס על שמע א"ר יודן כאן בשהביא שתי שערות וכאן בשלא הביא שתי שערות:

משנה ו

קטן קורא וכו' תוס' ס"פ לולב הגזול ודפ"ק דחולין דף כ"ד.

בפי' ר"ע ז"ל ויש מן הגאונים שאמרו דוקא משלישי ואילך היא דעת רבינו נתן בעל הערוך ז"ל בלבד:

אבל אינו פורס על שמע ביד פ"ח דהלכות תפלה סי' י"א וכתוב בבית יוסף א"ח סי' נ"ג ומצאתי להרשב"א ז"ל שכתב בתשובה בשם הראב"ד ז"ל דטעמא דתנן דקטן אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה דכיון דברכות ותפלות דרבנן נינהו וקטן שהגיע לחנוך דרבנן ה"א אתי דרבנן ומפיק דרבנן קמ"ל דמשום כבוד הצבור לא עבדינן גנאי הוא לצבור שהקטן מוציאם ע"כ: והר"ן ז"ל כתב בפ"ק דקדושין דף תרל"ד דהא דקטן אינו פורס על שמע אע"ג דמשהגיע לחנוך מיחייב מדרבנן ופריסה על שמע לית לה עיקר מדאורייתא וא"כ לייתי דרבנן וליפוק דרבנן. איכא למימר דקטן אינו מחוייב בדבר כלל דלאו בר חיובא הוא ומצוה דחנוך עליה דאבוה הוא דרמיא ע"כ:

ואינו עובר לפני התיבה קשה מאי אריא קטן אפי' גדול נמי אינו עובר לפני התיבה אא"כ נתמלא זקנו כדתניא בספ"ק דחולין וכו' וי"ל דהתם מיירי בתענית צבור כדתנן בתעניות דאין מורידין לפני התיבה אלא זקן ורגיל ומי שנתמלא זקנו ומי שטפולו מרובה תוס' ז"ל. ועוד תרצו ז"ל. דהתם מיירי בקבע אבל באקראי בעלמא בגדול בלחוד סגי וכן תירץ ג"כ הר"ן ז"ל. וז"ל בית יוסף א"ח סימן נ"ג. תוס' כתבו בספ"ק דחולין דהא דת"ר נתמלא זקנו ראוי להיות ש"צ היינו ליעשות ש"צ קבוע להתפלל בתעניות ומעמדות דוקא ולכאורה משמע מדבריהם שבשאר ימות השנה אע"פ שלא נתמלא זקנו ראוי להיות ש"צ אבל בס"פ לולב הגזול כתבו דההיא דחולין כגון ליעשות ש"צ קבוע ולירד לפני התיבה ביום הכפורים ובתעניות ובמעמדות וזה עולה כדברי הרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל ע"כ: ועוד כתבו תוס' ז"ל מפני קושיית בקיאות דאפילו קטן ממש אם יודע לפרוס נושא את כפיו עם אחיו הכהנים להתחנך בעלמא: ובטור א"ח סי' קכ"ח. יש מביאין ראיה ממתני' דקטן נעשה סניף לעשרה מדקתני אינו עובר לפני התיבה משמע מיעבר הוא דלא עבר לאפוקי רבים ידי חובתם הא איצטרופי מצטרף:

פוחח פורס על שמע ביד ס"פ ח' דהלכות תפלה ופי' רש"י ז"ל פוחח יחף והביא ראיה מתרגום ערום ויחף שהוא ערטלאי ופוחח ולא נהירא מדקתני אבל אינו עובר לפני התיבה ואילו לקמן במתני' תנן האומר אינו עובר לפני התיבה בסנדל אף יחף לא יעבור משמע הא אחר עובר אע"פ שהוא יחף אלא פי' פוחח שבגדיו קרועים ובשרו נראה בהרבה מקומות וכן פי' הרב אלפסי ז"ל ומתרגם ערום ויחף פוחח ויחף וראוי לפרוס על שמע שלא היו עוברין לפני התיבה בפריסת שמע וכן רשאי לתרגם דתרגום לאו חשיבותא כולי האי שהגדול קורא בתורה וקטן ממנו מתרגם עליה תוס' והר"ן ז"ל. ואני העני המלקט בינותי בפי' רש"י לספר ישעיה ומצאתי שפירש שם דתרגם יונתן בן עוזיאל פחח ויחף כדפי' הרי"ף ז"ל: ובערוך הביאו בערך פחה בהא בסוף המלה:

סומא פורס וכו' בטור א"ח סי' נ"ג ורוב הפוסקים סבירא ליה שהסומא יורד ג"כ לפני התיבה ולאו דוקא קתני פורס על שמע. ופורס על שמע איצטריכא ליה לאפוקי מדר' יהודה. ומשמע ממתני' דסומא אינו קורא בתורה לפי שאסור לקרות אפי' אות אחת שלא מן הכתב אבל בבית יוסף א"ח סימן קמ"א כתב בשם נמוקי יוסף שכתב בשם ספר האשכול דהא דתנן בפ' הקורא את המגלה עומד דסומא אינו קורא בתורה היינו לומר דאינו קורא על פה אבל אוקומי איניש אחרינא שפותח ורואה והסומא מברך ועומד בצדו שפיר דמי והכי מצי עביד חתן סומא ע"כ. וכן מצאתי בשם ספר אגודה דסומא

כהן קורא בתורה ואין לסמוך עליהם נגד כל הנך רבוותא עכ"ל ז"ל: וראיתי שהחכם ה"ר סולימאן ז"ל הגיה במשנתו סומא פורס על שמע ומתרגם אבל אינו קורא בתורה:

ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע. כיון שלא היה לו הנאה מה לעולם ורבנן ס"ל דאית ליה הנאה כר' יוסי דתניא ר' יוסי אומר כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה והיית ממשש וכו' פעם אחת הייתי הולך באישון לילה ואפלה וראיתי סומא ואבוקה בידו אמרתי לו בני אבוקה זו למה א"ל כל זמן שאבוקה זו בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתים ומן הברקונים. והקשו תוס' ז"ל דהא ר' יהודה הוא דאמר פ' החובל (בבא קמא דף פ"ז) סומא פטור מכל המצות וא"כ אי איירי הכא בסומא אפי' ראה מאורות ונסתמא נמי ומפרש בירושלמי דלא מיירי בסומא ממש אלא מיירי שגדל במערה או שהיה בבית אפל כל ימיו ועוד י"ל דמיירי שפיר בסומא והא דפטרינן התם סומא היינו מן התורה אבל מדרבנן מיהא חייב ואפילו נסתמא משנולד מ"מ חייב הוא מדרבנן שלא יהא כגוי ולא יהא נוהג בו דעת יהודי כלל ולכך זה שלא ראה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דלא הוה ליה הנאה כלל ע"כ והאריכו עוד לפ' ע"ש וגם בתוס' דפ' בתרא דר"ה דף ל"ג ודפ' החובל (בבא קמא דף פ"ז.) ולשון הירוש' כתבתיו בפ' שני דמסכת מכות:

משנה ז

כהן שיש בידיו וכו' ביד בהלכות נשיאת כפים פט"ו סי' ב' ובטור א"ח סי' קכ"ח פסקו הלכה כר' יהודה וכתוב שם בטור והרמב"ם ז"ל כתב מי שיש לו מום בפניו או בידיו ורגליו לא ישא כפיו ובגמ' לא קאמר אלא בידיו מפני שהוא נושא אותם וע"י כן העם מסתכלין בהן ומסיחין דעתם ע"כ וכתוב שם בב"י דברייתא היא בגמ' אלא שבנוסחת הרי"ף ופסקי הרא"ש ז"ל ליתה וזה גרם לרבינו יעקב ז"ל להקשות על הרמב"ם ז"ל ע"כ בקיצור:

אסטיס. דבר שצובעין בו צבע אדום כך הלשון בפי' הר"ן ז"ל ושמא יש שום טעות. ובערוך יש מפרשים שהוא עצפור ויש לו שם אחר חלות חריע:

ופואה בהרי"ף ז"ל כתוב וקיצה. ובערוך פי' קוצה היא פואה. ובירושלמי אין שם לא גרסת קוצה ולא גרסת פואה רק אסטיס בלבד וכן במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחקה מלת פואה. והרמב"ם ז"ל פי' אסטיס ופיאה וכמו כן כל דבר שצובע הידים ע"כ:

משנה ח

האומר איני עובר וכו' תוס' דפ' אלו נאמרים (סוטה דף מ') ובטור א"ח סי' נ"ג וי"מ שמא מינות נזרקה בו בזה שאומר איני עובר בצבועין אינו אלא שהוא מבקש תואנה

להשמט מן התפלה שאינו מאמין בה וכיון שאנו מכירין בו שכך דעתו אין ראוי להניחו לעבור אפי' בלבנים ע"כ. ודעת הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהלכות חפלה דדוקא באותה תפלה הוא דלא יעבור והראב"ד ז"ל חולק עליו ודלא באותה תפלה ולא בתפלה אחרת ע"כ. ומ"מ נלע"ד שאם הודה אח"כ לעבור בצבועין אף באותה תפלה שומעין לו ועיין בתשובת בר ששת אשר שם. וז"ל בית יוסף שם בא"ח וכתב הריב"ש ז"ל דעת הרמב"ם ז"ל שאין חוששין לו לעולם ודי לחוש לו לשעתו באותה תפלה אבל לא שנחזיקהו במין לעולם ובתפלה אחרת שלא ראינוהו שהקפיד וכתב ה"ר יהונתן ז"ל שמא מינות נזרקה בו אע"פ שנותן טעם לדבריו ותראה פנים שלכבוד המקום הוא אומר ודרך ענוה הוא אורח ללבוש לבנים כיון שהצבור מבקשים ממנו כדי שיתפלל להם אין ראוי לו להיות סרבן ע"כ. ומצאתי בפי' ישן כ"י לה"ר יהונתן ז"ל וז"ל האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין בבגדי צבועין אדומים אף בלבנים לא יעבור דחיישינן שמא מינות נזרקה בו שהכומרים לעבודת כוכבים עושין כן ולובשים לבנים והולכים יחפים בשעת תפלתם ומקפידין על שאר בגדי צבעונין ולפי זה הפי' הל"ל אף בצבועין לא יעבור. בסנדל לא יעבור משום דחשדינן ליה כיון שיצא מפיו אי נמי שהיה לובש בלבנים לא יעבור אבל בצבועים יעבור כיון שהוציא עצמו מן החשד ויש לפרש שמא מינות נזרקה בו אע"פ שנותן טעם לדבריו ומראה פנים שלכבוד המקום הוא אומר ודרך ענוה הוא (אותן) [להם] ללבוש לבנים ולירד לפני התיבה יחף אעפ"כ חיישי' דשמא בעבור ברכת המינים שהתקינו חכמים לאמרה הוא מונע עצמו מלירד לפני התיבה שכיון שהיו הצבור מבקשים ממנו שיתפלל להם בשעת הדחק כגון שטעה הראשון בא' מן הברכות שיעבור אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה א"נ באותה שעה שהגיע זמן מנחה סמוך לערבית שאם לא יתפללו עתה יעבור זמן התפלה והוא אומר להם זו אני לובש צביעין אני לובש סנדל ולא אוכל להוציאם בין רגלי מפני הקור אעפ"כ חשדינן לו ברשע ואסור להניח אותו להתפלל עוד אפי' בדרך כדבריו עכ"ל ז"ל:

העושה תפלתו עגולה. ביד בפ"ד דהלכות תפילין סי' ג' ואיתה בפ' הקומץ רבא דף ל"ה:

סכנה. פי' שלא תכנס בראשו משום דבמקום הנחתם מקום רפה ורך שבראש דהיינו מקום שמוחו של תינוק רופף ופי' ר"ת ז"ל בשעת הסכנה יכול להסתכן ולא תגין עליו המצוה ולא יעשה לו נס כמו אלישע בעל כנפים:

בית אונקלי שלו גרסי':

הרי זו דרך החיצונים. קרוב למין הוא אבל מין גמור לא [הוי] דהא לא עקר ג"ש דהא מניחה במקום [הקבורת] אלא שמניחה מבחוץ על חלוקו כנגד הקבורת לא על בשרו

ממש ועבדי הכי משום דכתיב לאות על ידך וכיון שהם לאות סבורים הם שראוי שיראו לכל ולא דרשי והיה לך לאות ולא לאחרים לאות ומכאן דקדק הרשב"א ז"ל דתפילין של ראש מותר לתת אותם על כובעו או על כסוי דהא בשל יד לא אסרו ליתן אותם ע"ג אונקלי אלא משום דכתיב בהו לך לאות הא לאו הכי שרי ואילו תפילין שבראש אדרבא כתיב בהו וראו כל עמי הארץ כדאמר בעלמא אלו תפילין שבראש והא דאמרינן מקום יש בין ציץ למצנפת להניח בו תפילין אפשר דהיינו משום דאסור לתת כלי אחר שאינו של מצוה על המצנפת הר"ן ז"ל:

משנה ט

יברכוך טובים הרי זו דרך המינות. פי' הר"ן ז"ל משום דמיחזי כשתי רשויות אחד מטיב ואחד מריע והאומר יברכוך טובים כלומר אותם שאתה מטיב להם הרי זה דרך המינות שנראה מדבריו שאומר יברכוך טובים שאינו אלוה אלא להם ע"כ: וכתוב בספר אגודה בפ' זה האומר יברכוך טובים פי' ר"ת ז"ל כגון בברכת מודים שאומרים וכל החיים יודוך והוא אומר וכל הטובים יודוך סלה ע"כ:

על קן צפור וכו'. ועיין במה שכתבתי ר"פ שלוח הקן:

יגיעו רחמיך. לשון הוה כאשר רחמיך מגיעין על קן צפור כך תרחם עלינו רש"י ז"ל. ובירוש' אית תנאי תני עד קן צפור בדלית שנותן קצבה על מדותיו של הקב"ה עד קן צפור הגיעו רחמיך:

המכנה פי' הרמב"ם ז"ל שהיא שיכנה וישים כנוי הנסתר במקום כנוי הנוכח ויאמר במקום אביך ואמך ואחותך אביו ואמו ואחותו ע"כ:

האומר ומזרעך כו'. לא תתן לא עברא בארמיותא כלומ' שאומ' שפירוש הכתוב לא תבוא על הגויה ותוליד בן לע"ז. ולפירושו דהרמב"ם ז"ל ניחא דלא [אמר] ברישא האומר כדקתני בסיפא וגם דלא קתני משתקין אותו בנזיפה כדקתני בסיפא דהתם עֲקַר משמעות הפסוק מכל וכל אלא דקא מפ' תני רב יוסף קלון אביו וקלון אמו ושמא הוא ז"ל מפ' הכי שאינו אומר אביך אמך אחותך אלא אביו אמו אחותו והיינו דלא קאמ' רב יוסף קלון אביך וקלון אמך. ואפי' לפי' רש"י ז"ל ניחא דודאי דבסיפא עוקר המקרא טפי ממשמעותו אע"פ ששניהם מגלים פנים שלא כהלכה הם. ועוד נלע"ד לומר דמשום דודאי כ"ע לא בקיאי מהו מולך וכשאחד מתרגם בארמיותא חיישינן דילמא השומע אתי למיסרך אבתריה וילפי מיניה לכן צריך לשתקו בנזיפה כי היכי דלא לילפו מיניה אמנם ערות אביך וערות אמך אם תרגם דאבוך ואמך ליכא למיחש דילמא אתו למילף מניה

דכ"ע ודאי גמירי מאי איהו ערוה ובשתיקה בעלמא שישתקו אותו סגי אח"כ ראיתי מה שתירץ ג"כ בתוספת יום טוב וישבו לדעת בעל הערוך עיין עליו שם:

משנה י

מעשה ראובן וכו'. ביד בפ' י"ב דהלכות תפילה סי' י"א:

מעשה תמר. כו' מעשה תמר ויהודה וכן ברש"י והרא"ש והר"ן. מה שכתב ר"ע ז"ל מעשה אמנון ותמר כן משמע קצת שפירש הרמב"ם ז"ל אמנם מתוך סוגית התלמוד מוכח דלא פריך והא אמרת מעשה אמנון ותמר נקרא ומיתרגם וכיצד אמרת השתא מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מיתרגמין אלא דוקא אברייתא ודוחק לומר דמתני' נמי באמנון ותמר מיירי ואפי' תמצא לומר דהגרסא היתה כך מה לו לתנא דידן להכניס מעשה אמנון ותמר באמצע וכזה וכזה כתב בתוספת יום טוב. ולע"ד אפשר לתרץ בדוחק דתנא דידן מילתא דמשתמעא לתרי אנפי קתני בלא [*]חסר כאן איזה תיבות מהכ"י:] והרמב"ם ז"ל נמי ה"ק אם תמצא לומר דמעשה תמר דמתני' באמנון ותמר מיירי לא תיקשו סיפא ארישא דמצינא לתרוצי אברייתא [*]חסר כאן איזה תיבות מהכ"י:]:

מעשה העגל הראשון נקרא ומיתרגם. דלהוי להו כפרה. והשני נקרא ולא מיתרגם פי' רש"י ז"ל עגל השני שחזר אהרן וספר כל המעשה הוא קרוי מעשה עגל שני שכתוב בו ויצא העגל הזה לא מיתרגם פן יטעו עמי הארץ לומר ממש היה בו שיצא מאליו אבל המקרא אין מבינין:

ברכת כהנים נקראין ולא מיתרגמין ומעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מיתרגמין כן נראה שצ"ל. אע"ג דבגמ' משמע קצת דגם מעשה דוד וארנון נקרא ולא מיתרגם. וגם מפי' רש"י ז"ל שהעתיק בכסף משנה וז"ל שם פי"ב סי' י"ב ברכת כהנים ומעשה דוד ואמנון נקראין ולא מתרגמין ופי' רש"י ז"ל מעשה דוד נקראין בהפטרה ע"כ). ובפי' הר"ן ז"ל נראה שנפל טעות וצריך להיות כמו שהגהתי בקונטריס הגהות שהתחלתי לעשות על רב אלפס בס"ד ע"ש. עוד פי' הר"ן ז"ל ברכת כהנים נקראין ולא מיתרגמין [טעמא] מאי משום דכתיב בה ישא ה' פניו אליך ובמקום אחר כתיב אשר לא ישא פנים מיהו פשטיה דקרא שפיר מתורץ משום דהכא בברכת כהנים לא כתיב ישא ה' פניך אלא ישא ה' פניו אליך ואפ"ה חיישינן דילמא אתי למטעיה עכ"ל ז"ל [*]חסר כאן איזה תיבות מהכ"י:]. אפי' בספרים המדוייקים ולא כל המקראות מתרגמין בצבור מעשה ראובן וברכת כהנים ומעשה העגל מן ויאמר משה אל אהרן עד ויאמר משה אל העם וכו' ועוד פסוק אחר ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן נקראין ולא מתרגמין ובמעשה אמנון במקום שנאמר אמנון בן דוד לא נקרא ולא מיתרגם ע"כ:

ר' אליעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלם. גמ' ומעשה באדם אחד שהיה קורא ומפטיר בהודע את ירושלם א"ל עד שאתה בודק בתועבות ירושלם צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול. ונלע"ד דעיקר טעמו של ר"א משום שהנבואה הלזו מתחלת בפסוק ראשון בגנות ירושלם ומזכיר בה ירושלם בהדיא לכן ס"ל שאין להפטיר בה אע"ג דבשאר כמה נבואות הנזכרת בהן גנות בני ישראל מפטירין. אבל בברייתא קתני הודע את ירושלם נקרא ומיתרגם. וכתב הר"ן ז"ל ואע"ג דלית הלכתא כותיה דר' אליעזר מ"מ אותו אדם לא היה לו להפטיר במקומו של ר' אליעזר עד שישאל את פיו במה יפטיר עד כאן. אחר זמן רב בא לידי ספר הלבוש ומצאתי שכתב בספר לבוש החור סימן תצ"ג בהגהה וז"ל בקיצור נבואה זו פי' רש"י ז"ל אביך האמורי ואמך חתית פי' אברהם ושרה משם נטלו גדולתם ובני חת נתנו להם קבר וכו' ע"כ ומשום דכל הפרשה הזאת דבספר יחזקאל מיירי במקור לידתם של ישראל ובתוכחות גאולת מצרים והוא כעין מה שנזכר בפרשת שמות שהתחילה במקור לידתם במצרים ושנגאלו משם והם מרדו בו ית' לכך סדרוה רבנן פ' שמות כדאיתא בהרמב"ם ז"ל סוף סדר התפלות וגם באבודרהם בשם יש מפטירין והיא דעת הרב אלפסי והרא"ש ז"ל שכולם פוסקים דלא כר"א ור' אליעזר פליג ארבנן וס"ל דלא לימרוה בצבור ולא משום שגנאי להזכיר תוכחות תועבו' ירושלם במעשיהם דודאי בתוכחות המעשים ראוי להוכיח בם את ישראל ככל הפטרות של שבתות השנה רק הפטרה זו ס"ל לר"א שלא לאמרה בצבור משום שבנגלה ממנה נגע הנביא מאד ביחוסן של ישראל ולגנאי שקרא אברהם אמורי ושרה חתית וס"ל שזה גנאי גדול לכל ישראל לקרות ולתרגם ברבים לכנות אברהם בשם אמורי ושרה בשם חתית לכך ס"ל לר"א שלא להפטיר בה שלא ליגע בכבוד ישראל לגנאי ודייקא נמי דמשו' כבוד יחוס ישראל היה מקפיד ר' אליעזר ולא משום המעשים הרעים שהוזכרו בה שהרי כשגער בההוא גברא שהיה קורא לפניו הפטרה זו לפ' שמות מפני שהיה סובר כרבנן וכמו שפסקו כל הפוסקים גער בו ר"א ואמר עד שאתה בודק בתועבות ירושלם בדוק בתועבות אמך ואי משום הזכרת מעשיהם הרעים כאותו חכם שחשב כן היה לו לומר בגערתו צא ובדוק בתועבות מעשיך הרעים שיש בעצמך תועבות אמו מה לו להזכיר אלא ע"כ היינו טעמא משום שעיקר רוגזו וכעסו שהיה לו עליו היה מחמת שנגע ביחוס של ישראל לגנאי לכך רצה להראות בגערתו מאיזה טעם קצף עליו דהיינו משום כבוד היחוס ומה שהזכיר בגערה לישנא שאתה בודק בתועבות ירושלם ולא אמר לו עד שאתה בודק בייחס אבותינו צא ובדוק וכו' היינו משום שכל כך הי' מדקדק אפי' ברגזו שלא להוציא מפיו גנאי יחס האבות ברבים לכנות אברהם אמורי ושרה חתית וסמך שרוב

העולם ימנו הדבר כשישמעו גערתו ברמז בלשון צא ובדוק בחטאת אמך ועוד מטעם זה הזכיר לו מלת ירושלם כדי לרמוז לו שמקפיד בפרט על תוכחות נבואה זו ויבינוהו הכל שהרי בכל הנבואות של תוכחותיו של יחזקאל שמפטירין בהם לא הוזכר שם ירושלם בפירוש רק בזו ונ"ל דמשום הקפדת ר' אליעזר הגדול כ"כ שהקפיד אפי' ברוגזו שלא להזכיר פגם הייחוס נוהגין אנחנו דאע"ג שכל הפוסקים פסקו כרבנן אנו במדינות אלו נוהגין בזה כר"א ואין מפטירין הודע לשמות רק הבאים ישרש יעקב וגו' עכ"ל:

סליק פירקא: וסליקה לה מסכת מגילה. בעה"י המשמח חתן וכלה. ובעה"י הגוער בשטן. נתחיל מסכת מועד קטן.